

[3969] – 31

T.Y. B.Com. Examination, 2011
BUSINESS REGULATORY FRAMEWORK (M. Law)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **20** words **each (any ten)** : **20**

- 1) What is void contract ?
- 2) What is mistake of fact ?
- 3) Define 'contingent contract'.
- 4) What is Anticipatory Breach of contract ?
- 5) Define 'Contract of Guarantee'.
- 6) Define 'Contract of Bailment'.
- 7) What is symbolic delivery ?
- 8) Define 'Goods' under Sale of Goods Act, 1930.
- 9) What do you mean by 'drawee in case of need' ?
- 10) Define the term 'Negotiable Instrument'.
- 11) Define 'complainant' under Consumer Protection Act, 1986.
- 12) What is partnership at will ?
- 13) Who is sleeping/Dormant partner ?

2. Answer the following questions in **50** words **each (any two)** : **10**

- 1) State the characteristics of valid consideration.
- 2) What are the kinds of Bailment ?
- 3) Explain the essential elements of contract of sale of goods.
- 4) Explain in brief the effects of non-registration of partnership firm.

P.T.O.

[3969] – 31

-2-

3. Answer the following questions in **150** words **each (any two)** : **20**

- 1) Explain the concept of 'fraud' under Indian Contract Act, 1872.
- 2) Explain in brief the rules as to Delivery of Goods.
- 3) Explain the rights of partners.
- 4) Define the term 'Promissory Note'. Explain essential elements of Promissory Note.

4. Answer the following questions in **300** words **each (any two)** : **30**

- 1) Define 'contract'. Explain essentials of valid contract.
- 2) Who is unpaid seller ? Explain the rights of unpaid seller under Sale of Goods Act, 1930.
- 3) Explain the Consumer Grievance Redressal Machinery under the Consumer Protection Act, 1986.
- 4) What is 'Endorsement' of a negotiable instrument ? Explain various kinds of endorsements.

मराठी रूपांतर

सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **20** शब्दात लिहा (कोणतीही दहा) : **20**

- 1) व्यर्थ करार म्हणजे काय ?
- 2) तथ्यांसंबंधीची चूक म्हणजे काय ?
- 3) 'घटनावलंबी करार' व्याख्या द्या.
- 4) 'अपेक्षित करारभंग' म्हणजे काय ?
- 5) जामिनकीच्या कराराची व्याख्या द्या.
- 6) 'निक्षेपाचे करार' व्याख्या द्या.
- 7) सांकेतिक मालपाठवणी म्हणजे काय ?

- 8) माल विक्री कायदा 1930 नुसार 'वस्तू' या संज्ञेची व्याख्या द्या.
  - 9) गरजकाळातील आज्ञार्थी म्हणजे काय ?
  - 10) 'चलनक्षम दस्तऐवज' या संज्ञेची व्याख्या द्या.
  - 11) ग्राहक संरक्षण कायदा 1986 अंतर्गत 'तक्रारकर्ता' या संज्ञेची व्याख्या द्या.
  - 12) 'ऐच्छिक भागीदारी' म्हणजे काय ?
  - 13) निष्क्रिय किंवा सुप्त भागीदार म्हणजे काय ?
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दात लिहा (कोणतीही दोन) : **10**
- 1) वैध प्रतिफलाची वैशिष्ट्ये सांगा.
  - 2) निक्षेपाचे प्रकार कोणते ?
  - 3) मालविक्री कराराच्या आवश्यक अटी किंवा वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
  - 4) भागीदारी संस्थेची नोंदणी न केलाचे परिणाम थोडक्यात स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **150** शब्दात लिहा (कोणतीही दोन) : **20**
- 1) भारतीय करार कायदा, 1872 नुसार 'कपट' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
  - 2) माल पाठवणीचे नियम थोडक्यात स्पष्ट करा.
  - 3) भागीदारांचे हक्क स्पष्ट करा.
  - 4) 'वचनचिठ्ठी' या संज्ञेची व्याख्या द्या. वचनचिठ्ठीची आवश्यक लक्षणे किंवा वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **300** शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : **30**
- 1) 'कराराची' व्याख्या सांगून कायदेशीर कराराची आवश्यक लक्षणे स्पष्ट करा.
  - 2) अदत्त विक्रेता म्हणजे कोण ? माल विक्री कायदा 1930 नुसार अदत्त विक्रेत्याचे हक्क स्पष्ट करा.
  - 3) ग्राहक संरक्षण कायदा, 1986 नुसार ग्राहक तक्रार निवारण यंत्रणा स्पष्ट करा.
  - 4) चलनक्षम पत्रकाचे पृष्ठांकन म्हणजे काय ? चलनक्षम पत्रकाच्या पृष्ठांकनाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

[3969] – 34

T.Y. B.Com. Examination, 2011
ECONOMICS
International Economics
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B.:** i) Attempt *all* questions.
ii) Figures to the *right* indicate *full* marks.
iii) Draw *neat* diagrams *wherever* necessary.
iv) Answer should be *precise* and to the *point*.

1. Answer the following questions in **20** words **each** (any ten) : **20**
- 1) Define International Trade.
  - 2) What is meant by opportunity cost ?
  - 3) What are the dynamic gains of trade ?
  - 4) What is meant by Euro dollar ?
  - 5) Give the full form of GATT.
  - 6) What is meant by terms of Trade ?
  - 7) Define Balance of Payments.
  - 8) Define Foreign Exchange Rate.
  - 9) What is Direct Exchange Control ?
  - 10) Define Foreign Private Investment.
  - 11) Define Import Policy.
  - 12) What is International Labour Migration ?
  - 13) Define convertibility of Indian rupee.
2. Answer the following questions in **50** words **each** (any two) : **10**
- 1) State the objectives of SAARC.
  - 2) What are the factors determining terms of Trade ?
  - 3) Explain the role of foreign capital in development.
  - 4) What are the effects of Indian deficit Balance of Payments ?

P.T.O.

[3969] – 34

-2-

3. Answer the following questions in **150** words **each (any two)** : **20**
- 1) Explain the relation between the International Trade and economic growth.
  - 2) Explain the functions and problems of World Trade Organization.
  - 3) Explain the merits and demerits of Fixed Exchange Rate.
  - 4) Discuss the Purchasing Power Parity Theory.
4. Answer the following questions in **300** words **each (any two)** : **30**
- 1) Critically examine the Ricardo's theory of comparative cost.
  - 2) State and explain the argument for and against protection trade policy.
  - 3) Discuss the direct and indirect methods of foreign exchange control.
  - 4) What are the causes of disequilibrium in the balance of payments, suggest the measures to correct it ?

मराठी रूपांतर

- सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडवा.
ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
iv) उत्तरे नेमकी व मुद्देसूद असावीत.
v) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **20** शब्दांत लिहा (कोणतेही दहा) : **20**
- 1) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराची व्याख्या द्या.
  - 2) वैकल्पिक व्यय म्हणजे काय ?
  - 3) व्यापाराचे गतीशील लाभ म्हणजे काय ?
  - 4) युरो डॉलर म्हणजे काय ?
  - 5) गॅट GATT चे पूर्ण रूप द्या.
  - 6) व्यापार शर्ती म्हणजे काय ?

- 7) व्यवहार तोल याची व्याख्या द्या.
  - 8) परकीय विनिमय दर व्याख्या द्या.
  - 9) प्रत्यक्ष विनिमय नियंत्रण म्हणजे काय ?
  - 10) परकीय खाजगी गुंतवणूक याची व्याख्या द्या.
  - 11) आयात धोरण याची व्याख्या द्या.
  - 12) आंतरराष्ट्रीय श्रमिक स्थलांतर म्हणजे काय ?
  - 13) भारतीय रूपयाची परिवर्तनीयता याची व्याख्या द्या.
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : **10**
- 1) सार्क (SAARC) ची उद्दिष्ट्ये सांगा.
  - 2) व्यापार शर्ती ठरविणारे घटक कोणते ?
  - 3) परकीय भांडवलाची विकासातील भूमिका स्पष्ट करा.
  - 4) भारताच्या व्यवहार शेत्रातील तुटीचे परिणाम कोणते ?
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **150** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : **20**
- 1) आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि आर्थिक वृद्धि यातील संबंध स्पष्ट करा.
  - 2) जागतिक व्यापार संघटना याचे कार्य व समस्या विशद करा.
  - 3) स्थिर विनिमय दराचे गुण दोष विशद करा.
  - 4) खरेदी शक्ती समता सिद्धांताची चर्चा करा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे **300** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : **30**
- 1) रिकार्डो यांच्या तौलनिक खर्च सिद्धांताचे टीकात्मक परीक्षण करा.
  - 2) संरक्षित व्यापार धोरणाच्या बाजूने व विरोधी युक्तिवाद सांगा.
  - 3) विदेशी विनिमय नियंत्रणाच्या प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष पद्धतीची चर्चा करा.
  - 4) व्यवहार तोलातील असंतुलनांची कारणे कोणती आहेत ? असंतुलन दूर करण्यासाठी उपाय सुचवा.

[3969] – 38

T.Y. B.Com. Examination, 2011
COST AND WORKS ACCOUNTING – II (Special Paper – II)
(Overheads and Methods of Costing)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :*
- i) All questions are compulsory.*
  - ii) Figures to the right indicate full marks.*
  - iii) Use of calculator is allowed.*

1. A) State whether the following statements are **True** or **False (any five)** : **5**

- 1) Fixed overhead cost per unit remains fixed when output level changes.
- 2) Re-apportionment of service department's cost is known as secondary distribution of overhead.
- 3) Practical capacity = Maximum capacity – Normal loss
- 4) Work certified is shown in Contract Account at cost.
- 5) When there is a notional loss on an incomplete contract, transfer to Profit and loss account depends upon the degree of completion of the contract.
- 6) Operating cost statement is prepared to calculate the cost in case of service costing.

B) Fill in the blanks (**any five**) : **5**

- 1) When absorbed overheads are Rs. 17,000 and actual overheads are Rs.18,000, there is _____ absorption of Rs. 1,000.
- 2) _____ of overheads is the process of charging the full amount of overheads to a particular cost centre.
- 3) _____ is the allotment of proportion of item of cost to cost centre or cost unit.
- 4) Where the actual loss in a process is less than the anticipated loss, the difference between the two is considered to be _____.
- 5) _____ contract provides for payment of actual cost plus a stipulated profit.
- 6) Given the cost of production of a job Rs. 33,000 and profit percentage 25% on sales, the profit would be Rs. _____.

P.T.O.

2. Write short notes on : 15
- i) Variable overheads
  - ii) Labour Hour Rate
  - iii) Capacity Cost
3. What is Job Costing ? Explain its features. What are the basic differences between Job Costing and Process Costing. 15

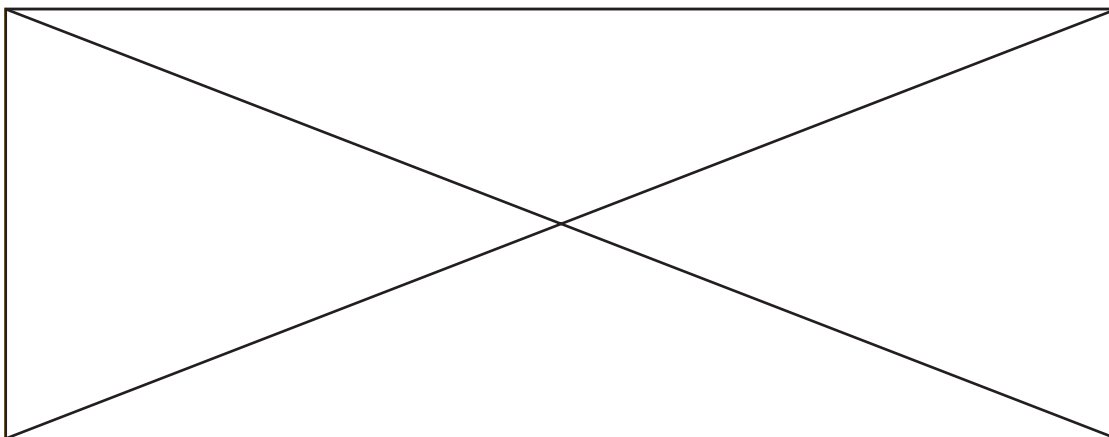
OR

Write short notes on (any three) :

- i) Retention money
  - ii) Abnormal effectives in process costing
  - iii) Escalation clause in Contract Costing
  - iv) Inter-process profit
  - v) Features of Operating Costing.
4. A company has three production departments (A, B and C) and two service departments (D and E). The following figures are extracted from the books of the company. 20

Rent	Rs. 20,000
Indirect wages	6,000
Depreciation	40,000
Lighting	2,400
Power	6,000
Others	40,000

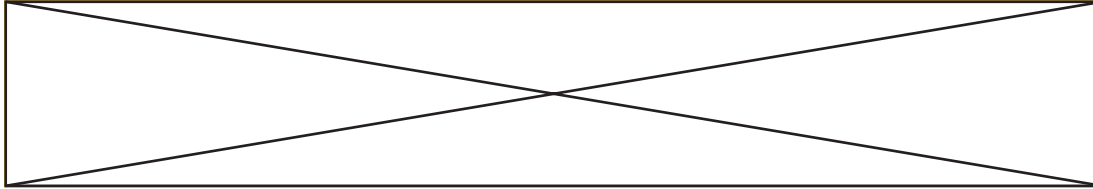
Other particulars :

The expenses of service departments D and E are to allocated as follows :

You are requested to distribute the service department expenses to the production departments under **Simultaneous Equation Method** and calculate hourly rate of each production departments.

5. X Ltd. is engaged in two contracts, A and B during the year. The following information is available at 31st Dec. 2009.

20

Date of Commencement	1 st April, 2009	1 st Sept., 2009
Contract Price	6,00,000	5,00,000
Materials delivered to site	1,20,000	50,000
Material issued from store	40,000	10,000
Material returned to store	4,000	2,000
Material on site 31 st Dec. 2009	22,000	8,000
Direct labour payments	1,40,000	35,000
Direct expenses	60,000	30,000
Architects's fees	2,000	1,000
Establishment charges	25,000	7,000
Plant installed at cost	80,000	70,000
Value of Plant on 31 st Dec. 2009	65,000	64,000
Accrued wages 31 st Dec. 2009	10,000	7,000
Accrued expenses 31 st Dec. 2009	6,000	5,000
Cost of contract not certified by architect	23,000	10,000
Value of contract certified by architect	4,20,000	1,35,000
Cash received	3,78,000	1,25,000

During the period, materials amounting to Rs. 9,000 have been transferred from contract A to contract B. You are required to show,

- a) Contract A/cs
- b) Contractee’s A/c and
- c) Extract from Balance Sheet as on 31st Dec. 2009 showing the calculation of WIP.

OR

From the following data relating to two different vehicles A and B, compute the cost per running mile :

20

	Vehicle A	Vehicle B
Mileage run (annual)	15,000 miles	6,000 miles
Cost of vehicle	Rs. 5,00,000	Rs. 4,00,000
Road licence (annual)	Rs. 7,500	Rs. 7,500
Insurance (annual)	Rs. 7,000	Rs. 4,000
Garage rent (annual)	Rs. 6,000	Rs. 5,000
Supervision and salaries (annual)	Rs. 12,000	Rs. 12,000
Driver’s wages per hour	Rs. 30	Rs. 30
Cost of fuel per litre	Rs. 40	Rs. 40
Miles run per litre	20 miles	15 miles
Repairs and maintenance	Rs. 16.5	Rs. 20
Tyre allocation per mile	Rs. 8	Rs. 6
Estimated life of vehicles	1,00,000 miles	75,000 miles

Charge interest at 5% per annum on cost of vehicle. The vehicles run 30 miles per hour on an average.

[3969] – 41

T.Y. B.Com. Examination, 2011
BUSINESS ENTREPRENEURSHIP (Paper – II)
(Enterprise Creation and Venture Planning)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : All questions are compulsory.

1. Answer in **20** words (**any ten**) : **20**

- 1) State four sources of 'Market Information'.
- 2) What is Marketing feasibility of the project ?
- 3) What is Tax Deducted at Source (T.D.S.) ?
- 4) What do you mean by 'Entrepreneurship Development' ?
- 5) What is 'Mahila Udyam Nidhi' ?
- 6) What is 'Term Loan' ?
- 7) What is 'Risk Management' ?
- 8) What is 'Minimum Wages Act' ?
- 9) What is 'Seed Capital' ?
- 10) State four forms of organisation for business.
- 11) State four advantages of Registration of Small Scale Industry.
- 12) What is Project Appraisal ?
- 13) State four factors to be considered for selecting suitable agency for Financial assistance.

2. Answer the following questions in **50** words (**any two**) : **10**

- 1) State the need of incentives for 'Small Scale Industries'.
- 2) What is technical feasibility of report ?
- 3) State the objectives of SIDBI (Small Industries Development Bank of India).
- 4) What are the limitations of Break Even Analysis ?

P.T.O.

[3969] – 41

-2-

3. Answer the following questions in **150** words (**any two**) : **20**
- 1) Write detailed note on 'Maharashtra Industrial Development Corporation (MIDC).
  - 2) Explain how Govt. of Maharashtra is promoting self employment.
  - 3) Write note on Critical Path Method (C.P.M.)
  - 4) State the importance of Financial Management in the success of business.
4. Answer the following questions in **300** words (**any two**) : **30**
- 1) Narrate life sketch of Late Shri Tatyasaheb Kore of Warananagar.
  - 2) Explain in detail seven business crisis faced by industries.
  - 3) What is 'Project Report' ? Explain its importance in the success of business.
  - 4) Evaluate the role of 'Maharashtra Centre For Entrepreneurship Development' (MCED) in the promotion of self employment.

मराठी रूपांतर

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे **20** शब्दांत द्या (कोणतेही दहा) : **20**
- 1) 'बाजारपेठ माहिती' मिळवण्याचे कोणतेही चार स्रोत सांगा.
  - 2) प्रकल्पाची विपणन संभाव्यता म्हणजे काय ?
  - 3) 'मूळातुन कापला जाणारा कर (T.D.S.) म्हणजे काय ?
  - 4) उद्योजकता विकास म्हणजे काय ?
  - 5) 'महिला उध्यम निधि' म्हणजे काय ?
  - 6) मुदत कर्जे म्हणजे काय ?
  - 7) जोखिम व्यवस्थापन म्हणजे काय ?
  - 8) किमान वेतन कायदा म्हणजे काय ?
  - 9) बीज भांडवळ म्हणजे काय ?
  - 10) व्यावसायिक संघटनेचे चार प्रकार सांगा.
  - 11) 'लघुउद्योग नोंदणी' चे चार फायदे सांगा.
  - 12) 'प्रकल्प मूल्यमापन' म्हणजे काय ?
  - 13) व्यवसायाला वित्तिय सहाय्य करणाऱ्या संस्थेची निवड करण्यासाठी विचारात घेतले जाणारे घटक सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे **50** शब्दांत द्या (कोणतेही दोन) : **10**
- 1) लघुउद्योगासाठी प्रोत्साहनांची गरज स्पष्ट करा.
  - 2) प्रकल्पाची 'तांत्रिक संभाव्यता' म्हणजे काय ?
  - 3) भारतीय लघुउद्योग विकास बँकेची (SIDBI) उद्दीष्टे सांगा.
  - 4) 'समविच्छेदन बिंदू' विश्लेषणाच्या मर्यादा सांगा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे **150** शब्दांत द्या (कोणतेही दोन) : **20**
- 1) 'महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडला' वर सविस्तर टीप लिहा.
  - 2) महाराष्ट्र शासन स्वयंरोजगाराला कसे प्रोत्साहन देत आहे ते स्पष्ट करा.
  - 3) 'जलद मार्ग पद्धती' वर टीप लिहा.
  - 4) व्यवसायाच्या यशातील वित्तीय व्यवस्थापनाचे महत्व सांगा.
4. खालील प्रश्नांची **300** शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : **30**
- 1) वारणानगरचे श्री तात्यासाहेब कोरे यांच्या जीवन चरित्राचे वर्णन करा.
  - 2) व्यवसायाला भेडसावणाऱ्या सात समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.
  - 3) प्रकल्प अहवाल म्हणजे काय ते सांगून व्यवसायाच्या यशातील त्याचे महत्व स्पष्ट करा.
  - 4) स्वयंरोजगार विकासातील महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्राच्या भूमिकेचे मूल्यमापन करा.

B/I/11/530

[3969] – 43

T.Y. B.Com. Examination, 2011
BUSINESS LAWS AND PRACTICES – II
(Special Paper – II)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **20** words **each (any ten)** : **20**
- 1) Define the word 'Worker' as per the Factories Act, 1948.
  - 2) State disqualification of Factory Inspector.
  - 3) Define the term "Factory" as per the Payment of Wages Act, 1936.
  - 4) Define the word 'Registrar' under Trade Union Act, 1926.
  - 5) What is meant by 'maximum bonus' as per the Bonus Act, 1965 ?
  - 6) What do you mean by permanent partial disablement ? (As Per Workers Compensation Act, 1923).
  - 7) Define 'Strike' as per Industrial Disputes Act.
  - 8) Define 'Award' as per Industrial Disputes Act, 1947.
  - 9) Name the various types of pollutions that affect the environment.
  - 10) Define the word "Emission" as per Air (Prevention and Control of Pollution) Act, 1981.
  - 11) Define the term 'Sewage Effluent' as per Water (Prevention and Control of Pollution) Act, 1974.
  - 12) Define the word 'Environment Pollutant' as per the Environment (Protection) Act, 1986.
  - 13) What do you mean by conservation of Environment ?

P.T.O.

2. Answer the following questions in **50** words **each (any two)** : **10**
- A) Who is responsible for payment of wages under payment of Wages Act ?
B) What is meant by “Allocable Surplus” (As per Bonus Act, 1965) ?
C) List the salient principles governing the sustainable development.
D) What are the objectives of the Environment (Protection) Act, 1986 ?
3. Answer the following questions in **150** words **each (any two)** : **20**
- A) Explain the rights and privileges of a Registered Trade Union.
B) Explain the concepts of ‘Lay-off’ and ‘Retrenchment’.
C) Explain Constitution and functions of Central Pollution Board as per Air (Prevention and Control of Pollution) Act, 1981.
D) Briefly explain the causes for environmental degradation in India.
4. Answer the following questions in **300** words **each (any two)** : **30**
- A) Explain the machinery provided under the Industrial Disputes Act, 1947 for settlement of industrial disputes.
B) Explain provisions regarding ‘Safety’ as per Factories Act, 1948.
C) Explain the powers of Central Government and State Government under the Air (Prevention and Control of Pollution) Act, 1981.
D) What do you mean by water pollution ? Give the causes and effects of water pollution.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
iii) आवश्यक वाटल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **20** (वीस) शब्दात लिहा (कोणतेही दहा) : **20**
- 1) कारखाना अधिनियम १९४८ नुसार, ‘कामगार’ या शब्दाची व्याख्या द्या.
2) कारखाना निरीक्षकाची अपात्रता सांगा.
3) वेतन आणि मजुरी कायदा १९३६ नुसार, ‘कारखाना’ या शब्दाची व्याख्या द्या
4) कामगार संघटना कायदा, १९२६ नुसार, निबंधक (नोंदणी आधिकारी) या शब्दाची व्याख्या द्या.
5) बोनस कायदा, १९६५ नुसार ‘कमाल बोनस’ म्हणजे काय ?

- 6) कामगार नुकसानभरपाई कायदा, १९२३ नुसार 'कायम स्वरूपी अंशता असमर्थता' म्हणजे काय ?
  - 7) औद्योगिक कलह कायदानुसार 'संप' या शब्दाची व्याख्या द्या.
  - 8) औद्योगिक कलह कायदा १९४७ नुसार, 'लवादाचा निर्णय' या शब्दाची व्याख्या सांगा.
  - 9) पर्यावरणावर परिणाम करणाऱ्या वेगवेगल्या प्रदूषण प्रकारांची नांवे सांगा.
  - 10) हवा प्रदूषण कायदा, १९८१ नुसार 'उत्सर्जन' या शब्दाची व्याख्या द्या.
  - 11) जल प्रदूषण प्रतिबंध आणि नियंत्रण कायदा, १९७४ नुसार, 'निःसृत' म्हणजे काय ?
  - 12) पर्यावरण संरक्षण कायदा, १९८६ नुसार, 'पर्यावरण प्रदूषक' या शब्दाची व्याख्या द्या.
  - 13) पर्यावरणाचे रक्षण म्हणजे काय ?
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** (पन्नास) शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : **10**
- अ) वेतन आणि मजूरी कायद्याखाली वेतन देण्यास कोण जबाबदार धरले जाते ?
  - ब) बोनसपात्र नफा म्हणजे काय ? (बोनस कायदा, १९६५ न्वये).
  - क) दिर्घकालीन विकासामागील टळक तत्वे सांगा.
  - ड) पर्यावरण संरक्षण कायदा, १९८६ ची मुख्य उद्दिष्टे कोणती ?
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **150** शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : **20**
- अ) नोंदणी झालेल्या कामगार संघटनेचे विशेष हक्क आणि सवलती स्पष्ट करा.
  - ब) कामाची कमतरता आणि कामगार कपात या संकल्पना स्पष्ट करा.
  - क) हवा प्रदूषण प्रतिबंध व नियंत्रण कायदा, १९८१ नुसार केंद्रीय मंडळाची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.
  - ड) भारतातील पर्यावरण अवनतीची कारणे थोडक्यात स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **300** शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : **30**
- अ) औद्योगिक कलह कायदानुसार, औद्योगिक कलह सोडविण्यासाठीची यंत्रणा स्पष्ट करा.
  - ब) कारखाना कायदा, १९४८ नुसार, कामगारांच्या सुरक्षिततेसंबंधीच्या तरतुदी स्पष्ट करा.
  - क) हव प्रदूषण प्रतिबंध आणि नियंत्रण कायदा, १९८१ नुसार, केंद्र सरकार आणि राज्य सरकार यांचे अधिकार स्पष्ट करा.
  - ड) जल प्रदूषण म्हणजे काय ? जल प्रदूषणाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

[3969] – 48

T.Y. B.Com. Examination, 2011
BUSINESS ADMINISTRATION – III
(Special Paper – III)
(Production and Marketing Functions)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **20** words **each (any ten)** : **20**
- 1) What is “Production Management” ?
  - 2) What is “Intermittent Production” ?
  - 3) Define the term “Simplification”.
  - 4) State any two reasons of Product Elimination.
  - 5) What is centralised stores ?
  - 6) Define material handling.
  - 7) State any four material handling equipments.
  - 8) What is Production Planning ?
  - 9) Define the term “Marketing”.
  - 10) State any four advantage of Advertising.
  - 11) What is market segmentation ?
  - 12) What is Product Mix ?
  - 13) What is “Marketing Research” ?
2. Answer the following questions in **50** words **each (any two)** : **10**
- 1) Explain in brief the types of Marketing Research.
  - 2) Explain the bases of market segmentation.
  - 3) Write a note on future of Advertising in India.
  - 4) Write a note on Production scheduling.
- P.T.O.**

[3969] – 48

-2-

3. Answer the following questions in **150** words **each (any two)** : **20**

- 1) Explain the principles of scientific purchasing.
- 2) Explain the use of computers in Materials Management.
- 3) Explain the qualities, duties and responsibilities of Marketing Manager.
- 4) Explain the factors affecting on pricing policy. Describe the alternative pricing strategies used by producers.

4. Answer the following questions in **300** words **each (any two)** : **30**

- 1) Explain in details the types of Indirect Advertising.
- 2) Explain the objects, importance and methods of material handling.
- 3) Explain the characteristics, advantages and disadvantages of continuous and discontinuous (Intermittent) types of production.
- 4) Explain in details the factors of Marketing Mix.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : **२०**

- १) उत्पादन व्यवस्थापन म्हणजे काय ?
- २) खंडित उत्पादन म्हणजे काय ?
- ३) “सुलभीकरण” या संज्ञेची व्याख्या द्या.
- ४) वस्तू दूरिकरणाची कोणतीही दोन कारणे सांगा.
- ५) केंद्रित संग्रहण म्हणजे काय ?
- ६) “सामग्री हाताळणीची” व्याख्या द्या.
- ७) सामग्री हाताळणीची कोणतीही चार साधने सांगा.
- ८) उत्पादन नियोजन म्हणजे काय ?

- ९) “विपणन” या संज्ञेची व्याख्या द्या.
- १०) जाहिरातीची कोणतेही चार फायदे सांगा.
- ११) “बाजारपेठेचे विभाजन” म्हणजे काय ?
- १२) “उत्पादन मिश्र” म्हणजे काय ?
- १३) विपणन संशोधन म्हणजे काय ?
२. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दांमध्ये लिहा (कोणतेही दोन) : १०
- १) विपणन संशोधनाचे प्रकार थोडक्यात स्पष्ट करा.
- २) बाजारपेठ विभागीकरणाचे आधार स्पष्ट करा.
- ३) भारतातील जाहिरातीचे भवितव्य यावर टिप लिहा.
- ४) उत्पादन वेळापत्रक यावर टिप लिहा.
३. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : २०
- १) शास्त्रोक्त खरेदीची तत्वे स्पष्ट करा.
- २) सामग्री व्यवस्थापनात संगणकाचा उपयोग स्पष्ट करा.
- ३) विपणन व्यवस्थापकाचे गुण, कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा.
- ४) किंमत धोरणावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. उत्पादकांच्या पर्यायी किंमती व्यूहचनेचे वर्णन करा.
४. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : ३०
- १) अप्रत्यक्ष जाहिरातीचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.
- २) माल हाताळणीचे उद्देश, महत्व व पद्धती स्पष्ट करा.
- ३) अखंडित व खंडित उत्पादन पद्धतीची वैशिष्ट्ये व फायदे तोटे स्पष्ट करा.
- ४) विपणन मिश्रचे घटक सविस्तर स्पष्ट करा.

[3969] – 50

T.Y. B.Com. Examination, 2011
COST AND WORKS ACCOUNTING – III
(Special Paper – III) (2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B.:* i) **All questions are compulsory.**
ii) **Figures to the right indicate full marks.**
iii) **Use of calculator is allowed.**

1. A) Fill in the blanks (**any five**) : **5**
- i) The use by several undertakings of the same costing principles and practices is the essence of _____ costing.
  - ii) Material price variance is a part of _____ variance.
  - iii) Margin of safety is the excess of actual sales over _____ sales.
  - iv) _____ contains a summary of all functional budgets.
  - v) _____ is a careful layout of the exact details of the work to be performed by the cost auditor.
  - vi) Cost audit is the verification of the _____ of cost accounts.
- B) State whether the following statements are **true** or **false** (**any five**) : **5**
- i) Inter-firm comparison is a tool of self control and self improvement for the management.
  - ii) In cost accounting marginal costing does not include fixed cost.
  - iii) Efficiency audit is the same as propriety audit.
  - iv) Cost audit may be undertaken by a Chartered Accountant.
  - v) The act of preparing a budget is known as budgeting.
  - vi) Cost audit helps inventory valuation.
2. Define Uniform Costing. Explain the requisites for installation of a uniform costing system. **15**

P.T.O.

3. What is Cost Audit ? In what respect cost audit is different from cost investigation ? **15**

OR

Write short notes on (**any three**) : **15**

- a) Cost Accounting Standards
- b) Cost Audit Notes
- c) Appointment of cost auditor
- d) Cost Audit (Report) Rules
- e) Cost Audit Procedure.

4. Two firms 'A' Company and 'B' Company sell the same type of product in the same market. Their budgeted profit and loss accounts for the year ending 31st March 2010 are as follows : **20**

Particulars	'A' Co. (₹)	'B' Co. (₹)
Sales	7,50,000	9,00,000
Less : variable cost	<u>6,00,000</u>	<u>6,00,000</u>
	1,50,000	3,00,000
Less : fixed cost	<u>45,000</u>	<u>1,05,000</u>
Net Profit	<u>1,05,000</u>	<u>1,95,000</u>

You are required to :

- 1) Calculate the P/V Ratio and BEP of each firm.
- 2) State which firm is likely to earn greater profits in condition of :
  - i) Heavy demand for the product
  - ii) Low demand for the product.

OR

The expenses at 100% capacity in a factory are given as follows : 20

Particulars	At 100% Capacity (₹)
Materials	6,00,000
Labour	2,00,000
Variable expenses (direct)	40,000
Variable overheads	2,00,000
Fixed overheads	80,000
Administrative expenses (fixed)	40,000
Selling expenses (10% fixed)	1,20,000
Distribution expenses (20% fixed)	60,000

Prepare a budget for the production of : 60% capacity and 80% capacity.

5. The standard mix to produce one unit of product is as follows : 20

Material 'A'	60 units @ ₹ 15 per unit	₹ 900
Material 'B'	80 units @ ₹ 20 per unit	₹ 1,600
Material 'C'	100 units @ ₹ 25 per unit	₹ 2,500
	240 units	₹ 5,000

During the month of March, 10 units were actually produced and consumption was as follows :

Material 'A'	640 units @ ₹ 17.50 per unit	₹ 11,200
Material 'B'	950 units @ ₹ 18 per unit	₹ 17,100
Material 'C'	870 units @ ₹ 27.50 per unit	₹ 23,925
	2460 units	₹ 52,225

Calculate :

- i) Material cost variance
- ii) Material price variance
- iii) Material usage variance
- iv) Material mix variance
- v) Material yield variance.

[3969] – 52

**T.Y. B.Com. Examination, 2011
BANKING AND FINANCE – III
(Special Paper – III)
(Banking Law and Practice in India)
(2004 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*Instructions : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer the following questions in **20** words **each (any 10)** : **20**
- 1) Define a 'Banking Company' as per the Banking Regulation Act, 1949.
  - 2) Define secured and unsecured loan as per the Banking Regulation Act, 1949.
  - 3) Who is a Drawer in case of a cheque ?
  - 4) Define 'Negotiable Instrument' as per the Negotiable Instruments Act, 1881.
  - 5) Define endorsement as per the Negotiable Instruments Act, 1881.
  - 6) Who is a collecting banker ?
  - 7) Spell out two stages in which Garnishee order is issued.
  - 8) Spell out any two circumstances wherein disclosure about a customer's account is permitted.
  - 9) Spell out any two prominent reasons why a banker-customer relationship can come to an end.
  - 10) Spell out the two relations between a banker and a customer, other than the debtor-creditor.
  - 11) What is pledge ?
  - 12) Define 'Default' as defined under the Securitisation Act.
  - 13) What is 'Usufructuary Mortgage' ?

P.T.O.

2. Answer the following questions in **50** words **each** (**any 2**) : **10**
- 1) Spell out the provisions of the Banking Regulation Act, 1949 relating to cash Reserves of Non scheduled banks.
  - 2) Spell out the punishments associated with the dishonour of a cheque.
  - 3) “Physical security of an asset may not be a sufficient condition for a loan to be secured”. Explain.
  - 4) Spell out in detail the meaning of hypothecation.
3. Answer the following questions in **150** words each (**any 2**) : **20**
- 1) Spell out in detail the features of cheque.
  - 2) Write in short the precautions a paying banker must take while honouring his customers’ cheques.
  - 3) Spell out in detail the precautions a banker must take while advancing against shares.
  - 4) How do you distinguish between ‘Pledge’ and ‘Mortgage’ ?
4. Answer the following questions in **300** words each (**any 2**) : **30**
- 1) Write a detailed note on the Licensing provisions of a Banking Company as per the Banking Regulation Act, 1949.
  - 2) Explain in detail ‘Noting’ and ‘Protest’. Write in detail the contents of protest.
  - 3) What is ‘Right of set-off’ ? Under what conditions can a banker exercise his right of set off ?
  - 4) Write a detailed note on various steps involved in Project appraisal.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. खालील प्रश्नाची २० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : **२०**
- १) बँकिंग नियमन कायदा १९४९ नुसार बँकिंग कंपनीची व्याख्या द्या.
  - २) सुरक्षित व असुरक्षित कर्ज याची बँकिंग नियमन कायदा १९४९ नुसार व्याख्या करा.
  - ३) धनादेशातील आदेशक म्हणजे कोण ?
  - ४) चलनक्षम दस्ताऐवज कायदा १८८१ प्रमाणे चलनक्षम दस्ताऐवजाची व्याख्या द्या.

- ५) चलनक्षम दस्ताऐवज कायदा १८८१ प्रमाणे पृष्ठांकन म्हणजे काय ?
- ६) वसूली बँकर म्हणजे कोण ?
- ७) न्यायालयाचा मनाई आदेश याचे दोन टप्पे कोणते ते नमूद करा.
- ८) बँकर आपल्या ग्राहकाच्या खात्यासंदर्भातील माहिती केंव्हा उघड करू शकतो ते नमूद करा.
- ९) बँकर व त्याचा ग्राहक यामधील संबंध कोणत्या दोन प्रमुख कारणामुळे संपुष्टात येऊ शकतो ते नमूद करा.
- १०) धनको व ऋणको व्यतीरीक्त बँकर व ग्राहक यामधील इतर संबंध कोणते ते नमूद करा.
- ११) ताबेगहाण म्हणजे काय ?
- १२) तारणीकरण कायद्यामधील 'कसुर' याची व्याख्या करा.
- १३) उपभोग्य गहाण म्हणजे काय ?
२. खालील प्रश्नाची प्रत्येकी ५० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : १०
- १) अनअनुसूचित बँकासाठीच्या रोखराखीव प्रमाणाची बँकिंग नियमन कायदा, १९४९ मधील तरतुद स्पष्ट करा.
- २) धनादेश अनादाराशी संबंधित शिक्षा काय आहेत ते नमूद करा.
- ३) कोणत्याही कर्जास सुरक्षीत कर्ज म्हणण्यासाठी प्रत्यक्ष वस्तूचे तारण ही पुरेशी अट असू शकत नाही, स्पष्ट करा.
- ४) नजरगहाणाचा अर्थ सविस्तर नमूद करा.
३. खालील प्रश्नांची १५० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : २०
- १) धनादेशाची वैशिष्ट्ये नमूद करा.
- २) ग्राहकाचे धनादेश अदा करण्यासाठी प्रदायी बँकरने घ्यावयाची खबरदारी थोडक्यात लिहा.
- ३) भागाच्या सुरक्षीततेवर कर्ज देताना बँकानी घ्यावयाची खबरदारी सविस्तर नमूद करा.
- ४) ताबेगहाण आणि गहाण यात तुम्ही कसा फरक कराल ?
४. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ३०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : ३०
- १) बँकिंग नियमन कायदा १९४९ मधील बँक परवाना संदर्भातील तरतुदीवर सविस्तर टीप लिहा.
- २) आधिटीपन व प्रतिसाक्षाण स्पष्ट करा व प्रतिसाक्षाण मधील आशय सविस्तर लिहा.
- ३) क्षतीपूर्तीचा अधिकार म्हणजे काय ? बँकर हा अधिकार कोणत्या परिस्थीतित बजावू शकतो ?
- ४) प्रकल्प मूल्यमापनातील असलेले विविध टप्पे यावर सविस्तर टिप लिहा.

[3969] – 57

T.Y. B.Com. Examination, 2011
DEFENCE BUDGETING, FINANCE AND MANAGEMENT – III
Special Paper – III : Financial Management in Defence
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) *All questions are compulsory.*
ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer in **20** words (**any ten**) : **(2×10=20)**
- 1) Define Threat Perception.
  - 2) What do you mean by 'Financial Management' ?
  - 3) State the meaning of 'Zero Base Budgeting'.
  - 4) What do you mean by deficit finance ?
  - 5) How would you define 'War Finance' ?
  - 6) What do you mean by 'Free Market Economy' ?
  - 7) Write any two importance of 'Financial Planning'.
  - 8) State any two limitations of estimates.
  - 9) Write the meaning of Budget Control.
  - 10) State any two roles of Defence Accounts Department.
  - 11) What do you mean by performance budgeting ?
  - 12) What are the sources of War Finance ?
  - 13) Define Economic War.
2. Answer the following questions in **50** words **each** (**any two**) : **(2×5=10)**
- 1) Explain functions of Financial Planning.
  - 2) Discuss advantages of Free Market Economy.
  - 3) Explain the structure of the Ministry of Finance.
  - 4) Discuss Managerial Economics.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **150** words **each (any two)** : **(2×10=20)**

- 1) Write the role of Parliament in financial matters of the Armed Forces.
- 2) How is the defence budget executed ? Explain.
- 3) Explain effects of war on Economy.
- 4) Write a note on limitations and challenges to Defence Management.

4. Answer the following questions in **300** words **each (any two)** : **(2×15=30)**

- 1) Write a note on the role of Auditor General in Government Financial System.
- 2) Establish relationship between war and economy.
- 3) Describe structure of Defence Budget.
- 4) Write the purpose, process and objectives of costing in Armed Forces.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. २० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दहा) :

२०

- १) “धोक्याविषयीची संकल्पना” व्याख्या द्या.
- २) आर्थिक व्यवस्थापन म्हणजे काय ?
- ३) शून्य आधारीत अंदाजपत्रक चा अर्थ लिहा.
- ४) डिफीसिट फायनान्स म्हणजे काय ?
- ५) वॉर फायनान्सची व्याख्या आपण कशी कराल ?
- ६) मुक्त आर्थिक बाजारपेठ म्हणजे काय ?
- ७) आर्थिक नियोजनाचे दोन महत्वपूर्ण मुद्दे नमूद करा.
- ८) अंदाजपत्रकाच्या कोणत्याही दोन मर्यादा नमूद करा.
- ९) अंदाजपत्रक नियंत्रण अर्थ लिहा.

- १०) डिफेन्स अकाऊन्ट डिपार्टमेंटची दोन कार्ये नमूद करा.
- ११) कार्याभिमुख अर्थसंकल्प म्हणजे काय ?
- १२) वॉर फायनान्स ची उगमस्रोत्रे कोणती आहेत ?
- १३) आर्थिक युद्धपद्धती व्याख्या द्या.

२. ५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

१०

- १) आर्थिक नियोजनाची कार्ये स्पष्ट करा.
- २) मुक्त आर्थिक बाजारपेठच्या कामाबाबत चर्चा करा.
- ३) आर्थिक मंत्रालयाची रचना स्पष्ट करा.
- ४) मॅनेजिरीआल ईकॉनामिक्स बाबत चर्चा करा.

३. १५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

२०

- १) सशस्त्र सेनादकाच्या आर्थिक व्यवहाराबाबत संसदेच्या भूमिकेविषयी लिहा.
- २) संरक्षण अंदाजपत्रकाची अमंलबजावणी कशाप्रकारे केली जाते ? स्पष्ट करा.
- ३) युद्धाचे अर्थव्यवस्थे वरील परिणाम स्पष्ट करा.
- ४) संरक्षण व्यवस्थापनाची आव्हाने आणि मर्यादा यावर टिपण लिहा.

४. ३०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

३०

- १) ऑडीटरच्या भूमिकेबाबत टिपण लिहा.
- २) युद्ध आणि अर्थव्यवस्था यातील संबंध स्पष्ट करा.
- ३) “संरक्षण अंदाजपत्रकाची रचना” वर्णन करा.
- ४) सशस्त्रसेनादकातील कॉस्टिंगची उद्दिष्टे हेतू व प्रक्रीयाबाबत सविस्तर लिहा.

B/I/11/100

[3969] – 67

T.Y. B.Com. (Vocational) Examination, 2011
(Paper – VI)
ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT
(Common to Computer Application – VI)
Advertising, Sales Promotion and Sales Management – VI
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 50

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) The figures to the right indicate full marks.

1. Give a standard definition of 'Entrepreneur'. Explain in detail the various skills required for successful entrepreneur. 12

OR

Describe different motives which are possessed by an entrepreneur. 12
2. What is 'Project Report' ? Explain the structure of project report for a business. 12

OR

Explain the various factors required to be considered while selecting the organisation structure. 12
3. Give the definition of 'Small Scale Industry'. Explain the importance of SSI in Indian Economy. 12

OR

What is marketing strategy ? Describe the various marketing strategies. 12
4. Write notes on (any two) : 14
  - 1) SWOT analysis
  - 2) Break even analysis
  - 3) Characteristics of 'Joint Stock Company'
  - 4) Role of DIC.

B/I/11/180

[3969] – 32

T.Y. B.Com. Examination, 2011
ADVANCED ACCOUNTING
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- Instructions :*
- i) *All questions are compulsory.*
  - ii) *Figures to the right indicate full marks.*
  - iii) *Use of calculator is allowed.*

1. A) Fill in the blanks (**any six**) :

6

- i) The Banking Company cannot hold non banking assets permanently but will have to dispose them off within a period of _____ years from the date of their acquisition.
- ii) Legal fees with respect to claim is shown in _____ account.
- iii) The fixed expenses which are to be paid irrespective of reduction in sales are known as _____.
- iv) Brokerage and stamp duty are capital in nature and hence at the time of purchase of investment it should be _____ the cost of investment.
- v) An ideal current ratio is _____.
- vi) In Departmental Accounts Travelling Expenses are allocated on the basis of _____.
- vii) Stock and Debtors System is also known as _____ method.
- viii) Sugarcane consumed by livestock is debited to _____ account and credited to _____ account.
- ix) In the absence of the _____ arithmetic accuracy of books cannot be checked.
- x) Bills receivable dishonoured is to be recorded on _____ side of Total Debtors Account.

P.T.O.

B) State whether the following statements are **True** or **False (any four)** : (4)

- i) Claims does not include management expenses.
- ii) Earning ratio or Indemnity ratio which is higher is to be considered for calculating loss of profit.
- iii) Under Stock and Debtors System Branch Adjustment Account discloses the profit or loss made by the branch.
- iv) From the Departmental Accounts profit of the entire business cannot be calculated.
- v) Cash Account may have either debit or credit balance.

2. Following is the Trial Balance of Satyam Bank Ltd., Hyderabad as on 31-3-2010. You are required to prepare Profit and Loss Account for the year ended 31-3-2010 and Balance Sheet as on that date in the prescribed form.

Trial Balance

Particulars	Debit Rs.	Credit Rs.
Share Capital		
30,000 Equity shares of Rs. 100 each fully paid		30,00,000
Statutory Reserve Fund		1,27,500
Profit and Loss A/c (1-4-2009)		1,22,250
Current Deposit Account		32,16,000
Fixed Deposit Account		35,14,500
Saving Bank Account		16,60,500
Directors fees	13,950	
Audit fees	13,200	
Furniture	1,28,850	
Insurance	4,050	
Interest	6,00,600	
Commission and exchange		3,04,500
Loan, cash credit and overdrafts	45,73,500	
Interest and discount		10,56,000

6% Government Bonds	30,60,000	
Shares in companies	12,00,000	
Branch Adjustment	3,06,000	
Postage and printing	10,350	
Premises	25,54,500	
Salaries	1,00,500	
Law charges	7,950	
Provident fund contribution	16,800	
Cash in hand	3,10,500	
Bill discounted and purchased	1,00,500	
	1,30,01,250	1,30,01,250

Additional Information :

- i) Rebate on bills discounted amounted to Rs. 10,650
- ii) Provide Rs. 57,750 for Doubtful Debts.
- iii) The bank has accepted bills worth Rs. 13,75,000 on behalf of the customers against the securities of Rs. 14,50,000 lodged with the bank.
- iv) Provide depreciation on premises Rs. 1,09,500, and on furniture Rs. 8,850.
- v) Provide for Taxation Rs. 11,250.
- vi) Postage stamps of Rs. 8,000 were in hand on 31-3-2010.

20

OR

The premises of Ghanshyam were destroyed by fire on 30-9-2009. From the available records the following figures were extracted. Prepare a statement of claim in respect of the loss of stock for the submission to the Insurance Co. The firm closes its books on 31st March every year.

Particulars	2006-07	2007-08	2008-09	As on 30-9-09
	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.
Opening stock	20,000	22,000	11,800	34,020
Purchases	1,78,000	1,50,000	1,77,000	36,000
Sales	2,22,000	2,02,500	1,93,500	28,000

[3969] – 32

-4-

Purchases Return	18,000	5,000	7,000	1,000
Return Inward	22,000	4,000	6,000	2,000
Freight Inward	5,000	3,000	5,000	1,000
Closing stock	22,000	11,800	34,020	–

On 31-3-2007, while valuing closing stock, a slow moving item costing Rs. 5,000 was valued at Rs. 4,000. This was sold for Rs. 4,500 on 30th September, 2007. On 31st March, 2008 an item costing Rs. 6,000 was wrongly valued at Rs. 7,000. This was sold for Rs. 5,500 on 30th November, 2008. On 31st March, 2009 another slow moving item costing Rs. 12,000 was valued at Rs. 10,000, 50% of which was sold before 30th September, 2009 for Rs. 6,000. The value of salvage was Rs. 8,000. The amount of Policy was Rs. 40,000 and there was an average clause in the policy.

20

3. A) Sunita Investment Ltd., Pune held on 1st April, 2009, Rs. 1,20,000 12% Government of India Bonds at Rs. 1,25,000. Interest is payable on 1st January and 1st July every year. The following transactions took place during the year 2009-10.

- 1-5-2009 Purchase Rs. 50,000 cum-interest at 2% discount
- 1-8-2009 Sales Rs. 1,00,000 Ex-Interest at 6% premium
- 1-12-2009 Purchase Rs. 50,000 Ex-interest at 10% discount
- 31-1-2010 Sales Rs. 20,000 Cum-interest at 5% premium
- 28-2-2010 Sales Rs. 70,000 Ex-interest at 8% premium.

Brokerage is paid at 2% on purchases and sales of securities. Prepare 12% Government of India Bonds Account as on 31st March, 2010 on FIFO method with detailed working notes.

15

- B) The following are the summarised Profit and Loss Account of Shweta Product Ltd., Pune for the year ending 31st March 2010 and Balance Sheet as on that date.

**Profit and Loss A/c
For the year ending 31-3-10**

	Rs.			Rs.
To Opening stock	99,500	By Sales		8,50,000
To Purchases	5,45,250	By Closing stock		1,49,000
To Carriage Inward	14,250			
To Gross Profit	3,40,000			
	9,99,000			9,99,000
To Operating Expenses		By Gross Profit		3,40,000
Administration	1,50,000	By Non operating Incomes		
Selling	30,000	Interest	3,000	
Distribution	15,000	Profit on sale of		
To Non operating expenses		shares	<u>6,000</u>	9,000
Loss on sale of Assets	4,000			
To Net Profit	1,50,000			
	3,49,000			3,49,000

Balance Sheet as on 31-3-10

Liabilities	Rs.	Assets		Rs.
Issued capital		Land and building		1,50,000
2,000 Eqt. Sh. of Rs. 100 each	2,00,000	Plant and machinery		80,000
Reserves	90,000	Stock in trade		1,49,000
Current liabilities	1,30,000	Sundry debtos		71,000
Profit and Loss A/c	60,000	Cash and Bank balance		30,000
	4,80,000			4,80,000

From the above statements you are required to calculate the following ratios.

a) Current ratio	b) Operating ratio
c) Stock turnover ratio	d) Gross profit ratio
e) Net profit ratio.	

4. A) From the following Trial Balance of Shri Gajanan More, a farmer, prepare
- 1) Crop account
  - 2) Live Stock Account for the year ended 31-3-2010.
  - 3) Balance sheet as on that date.

Trial Balance

Particulars	Debit Rs.	Credit Rs.
Opening Stock (1-4-09)		
Paddy	1,00,000	
Potatoes	1,60,000	
Cattle	2,00,000	
Sheep	1,40,000	
Purchases during the year		
Feed	2,00,000	
Sheep	2,00,000	
Cattle	16,00,000	
Seeds	1,00,000	
Manures	2,00,000	
Crop Expenses :		
Labour	80,000	
Other Expenses	<u>60,000</u>	1,40,000
Live-stock Expenses		
Medicines, etc.	1,00,000	
Labour	40,000	
Dairy expenses	<u>60,000</u>	2,00,000
Expenses of Machinery		
Repairs	60,000	
Diesel and oil	1,00,000	
Electricity	<u>40,000</u>	2,00,000
General Overheads		
Rent and taxes	2,00,000	
Insurance	40,000	

Labour	1,60,000	
Bank Interest	1,00,000	
Manager's salary	4,20,000	
Farm Machinery	20,00,000	
Land	40,00,000	
Cash in hand	2,00,000	
Cash at Bank	6,00,000	
Sales :		
Paddy		6,80,000
Potatoes		4,80,000
Sugarcane		6,80,000
Cattle		20,80,000
Milk, etc.		4,80,000
Sheep		6,00,000
Loan from Land Development Bank		17,40,000
Capital		40,00,000
Creditors		4,00,000
Manager's Personal Account		20,000
	1,11,60,000	1,11,60,000

Additional Information :

- i) Closing stock on 31-3-2010
Paddy Rs. 2,00,000, Potatoes Rs. 1,20,000, Cattle Rs. 3,00,000 and sheep Rs. 2,00,000.
- ii) 50% of Rent may be taken as the share at Shri. Gajanan More for his residence.
- iii) Manager's salary is to be allocated to Livestock and crop in the ratio of 4:3. No portion of his salary remained outstanding at the end of the year. Other general overheads are to be charged to crop account.
- iv) Shri Gajanan More has consumed the following :
Milk, etc. Rs. 40,000, Potatoes Rs. 20,000 and Paddy Rs. 1,40,000.
- v) Manager has consumed the following during the year.
Milk, etc. Rs. 20,000, Potatoes Rs. 10,000.

[3969] – 32

-8-

- vi) Manager is entitled to a commission at 1% on sales relating to Livestock section only.
- vii) Provide 10% depreciation on Farm Machinery.
- viii) Farm Product worth Rs. 17,000 is consumed by Livestock.

15

OR

From the following particulars relating to Pune Branch, prepare Pune Branch A/c and Branch Trading and Profit and Loss A/c in the books of Laxmi Corporation, Mumbai, the Head office.

	Rs.
Stock at Branch on 1-4-09	90,000
Petty cash at Branch on 1-4-09	3,000
Branch debtors on 1-4-09	2,30,000
Goods from Head office	5,70,000
Goods returned by customers	5,000
Total sales	8,00,000
Cash sales	2,40,000
Goods returned to Head office	7,000
Allowances to customers	3,000
Discount allowed to customers	23,000
Bad debts	4,000
Rent and Rates	18,000
Salaries and Wages	52,000
Petty expenses by the Branch	15,000
Stock at Branch on 31-3-10	1,20,000
Branch debtors on 31-3-10	2,40,000
Petty cash on 31-3-10	2,000
Pilferage of goods at Branch	12,000

Pune Branch sells goods for cash and on credit the goods supplied by the Head office at cost. All cash received by the Branch is remitted to the Head office. Branch expenses are paid by the Head office excluding Petty expenses which are paid by the Branch for which periodical transfers are made from the Head office.

15

B) Write short note (any one) :

- i) Limitations of single entry system.
- ii) Allocation of Departmental expenses.

5

B/I/11/4,585

T.Y. B.Com. Examination, 2011
ECONOMICS
(Indian and Global Economic Development)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer the following questions in **20** words each (**any ten**) : **20**
- 1) Define 'Economic development'.
  - 2) State any two features of less developed country.
  - 3) What is Agricultural Productivity ?
  - 4) State any two constraints related to Agricultural development in India.
  - 5) What is Industrialisation ?
  - 6) What is Industrial Liberalization ?
  - 7) Define 'Capital Market'.
  - 8) What is disguised unemployment ?
  - 9) Define Planning.
  - 10) Define 'Human Resource Development'.
  - 11) State the full form of 'SAARC'.
  - 12) What is 'Exchange Rate'?
  - 13) State any two types of foreign investment.
2. Answer the following questions in **50** words each (**any two**) : **10**
- 1) State the role of agriculture in Indian economy.
  - 2) State the role of industrialisation in economic development.
  - 3) What is 'Euro-Dollar Market' ?
  - 4) What is partial convertibility of Indian rupee ?

P.T.O.

[3969] – 33

-2-

3. Answer the following questions in **150** words each (**any two**) : **20**
- 1) Explain the indicators of economic development.
  - 2) Explain the importance of the public Sector in India.
  - 3) Explain the objectives and problems of SAARC.
  - 4) Explain the role of foreign capital in economic development.
4. Answer the following questions in **300** words each (**any two**) : **30**
- 1) Explain the features of Indian Economy as a less developed economy.
  - 2) Discuss the need and objectives of planning in India.
  - 3) Explain the objectives and functions of I.M.F.
  - 4) Discuss in detail the objectives, functions and problems of WTO.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दांत लिहा (कोणतेही दहा) : **20**
- 1) आर्थिक विकासाची व्याख्या द्या.
  - 2) अल्प -विकसित अर्थव्यवस्थेची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
  - 3) शेतीची उत्पादकता म्हणजे काय ?
  - 4) भारतातील शेती विकास मार्गातील दोन अडचणीसांगा.
  - 5) औद्योगीकरण म्हणजे काय ?
  - 6) औद्योगिक उदारीकरण म्हणजे काय ?
  - 7) भांडवल बाजाराची व्याख्या द्या.
  - 8) छुपी बेकारी म्हणजे काय ?
  - 9) नियोजनाची व्याख्या द्या.

- 10) मानवी संसाधन विकासाची व्याख्या द्या.
  - 11) 'SAARC' चे पूर्ण रूप सांगा.
  - 12) विनिमय दर म्हणजे काय ?
  - 13) परकीय भांडवल गुंतवणूकीचे दोन प्रकार सांगा.
२. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : 10
- 1) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील शेतीची भूमिका सांगा.
  - 2) आर्थिक विकासातील औद्योगीकरणाची भूमिका स्पष्ट करा.
  - 3) 'युरो-डॉलर बाजार' म्हणजे काय ?
  - 4) भारतीय रुपयाची अंशतः परिवर्तनीयता म्हणजे काय ?
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : 20
- 1) आर्थिक विकासाचे निर्देशक स्पष्ट करा.
  - 2) भारतातील सार्वजनिक क्षेत्राचे महत्व स्पष्ट करा.
  - 3) सार्कची उद्दिष्ट्ये आणि समस्या स्पष्ट करा.
  - 4) आर्थिक विकासातील परकीय भांडवलाची भूमिका स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : 30
- 1) अल्प - विकसित अर्थव्यवस्था म्हणून भारतीय अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
  - 2) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील नियोजनाची गरज आणि उद्दिष्ट्ये यावर चर्चा करा.
  - 3) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची (IMF) उद्दिष्ट्ये आणि कार्ये स्पष्ट करा.
  - 4) जागतिक व्यापार संघटनेची (WTO) उद्दिष्ट्ये, कार्ये आणि समस्या यावर सविस्तर चर्चा करा.

B/1/11/1995

[3999] – 32

**T.Y. B.Com. Examination, 2011
AUDITING AND TAXATION
(2004 Pattern)**

Max. Marks: 80

Time: 3 Hours

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

SECTION – I

1. Answer the following questions in 20 words each (any seven) : **14**

- 1) Define the term 'Auditing'.
- 2) What do you mean by errors of omission?
- 3) What is Interim Audit?
- 4) What do mean by Audit Working Papers?
- 5) What is Internal Control?
- 6) What is Verification?
- 7) What is an Auditor?
- 8) State the qualification of an Auditor.
- 9) What is 'Audit Certificate'?
- 10) What is a 'Qualified Report'?

2. Answer the following questions in 50 words each (any two) : **10**

- 1) State the advantages of 'Continuous Audit'.
- 2) Explain the term 'Audit Note-book', and state its advantages.
- 3) Explain the various types of errors.

3. Answer the following questions in 300 words (any one) : **16**

- 1) Define 'Audit Programme', state the advantages and disadvantages of Audit Programme.
- 2) Explain the objectives and importance of Auditing.

P.T.O.

SECTION – II

4. Answer the following questions in 20 words each (any four) : 8

- 1) What is previous year ?
  - 2) What is short term Capital Gain ?
  - 3) Define the term "Agricultural Income."
  - 4) What do you mean by Assessee ?
  - 5) State the deductions from salary Income U\2-1d.
  - 6) State any four taxable allowances under the head of Salary Income.
2. Mr. Ramesh employed in DSK Ltd., Pune. His emoluments for the financial year 2010-11 are as under.
- 1) Basic salary Rs. 40,000 per month.
  - 2) D.A. Rs. 3,000 per month. (Rs. 1200 enters into retirement benefit)
  - 3) Bonus Rs. 30,000.
  - 4) Commission on sales at 2% of turnover of Rs. 20,00,000.
  - 5) City compensatory allowance Rs. 1,200 p.m.
  - 6) Entertainment allowance Rs. 1,000 p.m.
  - 7) Employers contribution to Recognized Provident Fund at 12%.
  - 8) Interest credited to R.P.F. A/c @ 10%, Rs. 20,000.
  - 9) Transport allowance Rs. 4,000 p.m.
  - 10) H.R.A. Rs. 4,000 p.m.
  - 11) He received Rs. 10,000 by way of reimbursement of the hospital bill by the employer.
  - 12) Children education allowance Rs. 300 p.m. per child.
(He is having two school going children)
  - 13) The company has provided him a 1700 c.c. car for official as well as private purpose. Running and maintenance expenses are borne by the employer.
  - 14) The assessee is provided with free lunch during working days. (In all 200 lunches) Rs. 90 each.
  - 15) Electricity bill paid by employer Rs. 4,000 p.a.
  - 16) He paid professional tax Rs. 2,200 p.a.
  - 17) Rent paid by the assessee for the house is Rs. 10,000 p.m.
- 1d compute the taxable income from salary of Mr. Ramesh for the A.Y. 2011-12. 1d

OR

2. (A) Mr. Prakash owns two houses which he occupied for his own residence. He furnished the following particulars in respect of the houses for the financial year 2010-2011.

Particulars	House-I (Rs.)	House-II (Rs.)
Municipal valuation	2,00,000	2,00,000
Fair Rent	4,00,000	2,00,000
Standard Rent	3,40,000	4,00,000
Municipal Tax paid	60,000	20,000
Repairs	40,000	44,000
Insurance	20,000	40,000
Interest on borrowed capital	1,60,000	1,40,000
Date of completion of house	31-3-2001	12-1-2004

You are required to determine the taxable income from house property of Mr. Prakash for the A.Y. 2011-2012.

B) The following is the profit and loss account of Mr. Chandu Pune for the financial year ending on 31st March 2011.

8

Profit and Loss Account

Particulars	Rs.	Particulars	Rs.
To salary	24,000	By Gross Profit	84,740
To Rent	20,000	By Commission	9,000
To commission	3,200	By Sundry Receipts	860
To Advertisement	2,200	By Interest on fixed deposit	7,000
To R.D.D.	1,600	By Gift from a friend	600
To Depreciation	4,400		
To Conveyance	1,600		
To Stationery	3,000		
To Bonus	4,800		
To Contribution to R.P.F.	2,200		
To Interest on capital	2,600		
To Net profit	32,000		
	1,02,200		1,02,200

Additional Information :

- 1) Depreciation allowable under Income Tax Rules is amounted to Rs. 3,600.
  - 2) Rent include Rs. 800 as property tax on residential house of Mr. Chandu.
  - 3) Advertisement includes Rs. 1,700 as the cost of permanent sign board fixed on the premises.
  - 4) Sundry receipts Rs. 600 are in respect of recovery of personal loan given to a friend of Mr. Chandu.
- You are required to compute income from business for the assessment year 2011-2012.

8

6. Mrs. Sundas is working in Mahindra and Mahindra Ltd. Mumbai. She has furnished the following details of her income for the year 2010-11.

- 1) Basic salary Rs. 42,000 p.m.
- 2) Dearness Allowance Rs. 18,000 p.m. (For retirement benefit)
- 3) Commission Rs. 20,000
- 4) Bonus Rs. 1,00,000.
- 5) Entertainment Allowance Rs. 1,200 p.m.
- 6) Transport allowance [for coming to office and going back to his residence] Rs. 2,000 p.m.
- 7) She provided a furnished house at Pune for which she pays rent Rs. 10,000 p.m. The cost of furniture provided to her is Rs. 2,00,000.
- 8) Employers contribution to R.P.F. Rs. 60,000.
- 9) The interest credited to R.P.F. account at 10% p.a. Rs. 20,000.
- 10) Personal medical bill of Rs. 22,000 was reimbursed by the employer.
- 11) Income from House Property Rs. 20,000.
- 12) Income from business Rs. 1,20,000
- 13) Interest on government securities Rs. 22,000.
- 14) Interest on Bank Deposit Rs. 10,000.
- 15) Income from Units of U.T.I. Rs. 12,000
- 16) Life Insurance premium paid during the year Rs. 12,000
- 17) She paid tuition fees for his son Rs. 60,000.
- 18) Donation paid to government for the promotion of family planning Rs. 3,000.
- 19) She contributed to the recognised provident fund Rs. 20,000.
- 20) Professional Tax paid Rs. 2,500.

You are required to compute the total Income and Tax payable by Mrs. Sundas for A.Y. 2011-12.

16

ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା

.ଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ଗୋପନୀୟତା ନିୟମ (୧ : ୩୩୩୩)
.ନୀତିନୀତି ଓ ନୀତି ନୀତି କାନ୍ଧ ଲିଖିତାଲିଖିତ (୨)
.ନିଗମ ନୀତିନୀତି ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୩)

I - ମାଧ୍ୟମିକ

୩୧ : (ନୀତି ନିଗମ) ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ୦୧ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ . ୧

- .ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୧)
- ? ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୨)
- ? ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୩)
- ? ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୪)
- ? ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୫)
- ? ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୬)
- .ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୭)
- ? ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୮)
- ? ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୯)
- ? ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୧୦)

୦୧ : (ନିଗମ ନିଗମ) ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ୦୨ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ . ୨

- .ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୧)
- .ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୨)
- .ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୩)

୦୧ : (ନିଗମ ନିଗମ) ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ୦୦୧ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ . ୩

- .ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୧)
- .ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୨)

II - ମାଧ୍ୟମିକ

୮ : (ନିଗମ ନିଗମ) ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ୦୩ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ . ୪

- ? ନିଗମ ନିଗମ 'ନିଗମ ନିଗମ' (୧)
- ? ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୨)
- .ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୩)
- ? ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୪)
- .ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୫)
- .ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ ନିଗମ (୬)

ଜିଆଇଏମ୍ ୧୧୦୯-୦୧୦୯ ଧୈର କର୍ତ୍ତାମ୍ଭେ ମାଞ୍ଚାଞ୍ଚ ମୁମ୍ବାଇ ଚମ୍ପାକ ଓଡ଼ି ମିଶ୍ର, ହର୍ଷମିଲି.କର୍.ମୁ.ପି ଓ ଇମ୍ପା ମିଶ୍ର .୧

.ଶାମ୍ଭେ ମିଶ୍ରମାଲକିପୁ ମିଶ୍ରମାମ

.ମ.ହ.ଭ ୦୦୦,୦୫ ମାମ୍ଭେ ଭାମ୍ଭେ (୧

(.ମ.ହ.ଭ ୦୦୧,୧ ଡାମ୍ଭେମାଲ ଚର୍ଭେ ମିଶ୍ରମି) .ମ.ହ.ଭ ୦୦୦,୧ ଚାମ୍ଭେ ଡାମ୍ଭେମାଲ (୧

.ଭ ୦୦୦,୦୧ ମାମ୍ଭେ (୧

ମାମ୍ଭେମିକ ମାମ୍ଭେ ୧୧୧ ମ.ଭ ୦୦୦,୦୦,୦୧ କିମ୍ଭେ ମାମ୍ଭେ (୫

.ମ.ହ.ଭ ୦୦୧,୧ ଚାମ୍ଭେ ଡାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେ (୧

.ମ.ହ.ଭ ୦୦୦,୧ ଚାମ୍ଭେ କୁମ୍ଭେମାଲ (୧

୧୧୧୧ ମାମ୍ଭେମାଲ ମିଶ୍ରମିକ ମିଶ୍ରମିକ ମିଶ୍ରମିକ ଡାମ୍ଭେମାଲ ଡାମ୍ଭେମାଲ ମାମ୍ଭେମାଲ (୧

.ଭ ୦୦୦,୦୧ ଚାମ୍ଭେ ୧୧୦୧ ଚାମ୍ଭେମାଲ ଡାମ୍ଭେମାଲ ମାମ୍ଭେମାଲ (୧

.ମ.ହ.ଭ ୦୦୦,୫ ଚାମ୍ଭେ କୁମ୍ଭେମାଲ (୧

.ମ.ହ.ଭ ୦୦୦,୫ ଚାମ୍ଭେ ଡାମ୍ଭେମାଲ (୦୧

.ମିଶ୍ରମାଲ ମିଶ୍ରମାଲକିପୁ .ଭ ୦୦୦,୦୧ ହର୍ଷମାଲ ମିଶ୍ରମାଲ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲ (୧୧

(ମାମ୍ଭେମାଲ ଚର୍ଭେମାଲ ମିଶ୍ର ମିଶ୍ରମିକ ମିଶ୍ରମିକ) କିମ୍ଭେମାଲ .ମ.ହ.ଭ ୦୦୧ ଚାମ୍ଭେକାମ୍ଭେମାଲ ଡାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେ (୧୧

.ଶାମ୍ଭେ ମିଶ୍ରମିକ ଡାମ୍ଭେମାଲକିପୁ କିମ୍ଭେମାଲ ମାମ୍ଭେ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ (୧୧

.କିମ୍ଭେମାଲ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ

(ମାମ୍ଭେମାଲ ୦୦୧ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ) .ଶାମ୍ଭେ ମିଶ୍ରମିକ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ (୫୧

.କିମ୍ଭେମାଲ .ଭ ୦୧

.କିମ୍ଭେମାଲ ମିଶ୍ରମିକ .ଭ ୦୦୦,୫ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ (୧୧

.ଶାମ୍ଭେ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ .ଭ ୦୦୧,୧ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ (୧୧

.କାମ୍ଭେମାଲକିପୁ .ଭ ୦୦୦,୦୧ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ (୧୧

୧୧

.କାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ ମାମ୍ଭେମାଲକିପୁ

କାମ୍ଭେମାଲକିପୁ

୧୦. ଦିଆଯାଇଥିବା ଆଙ୍କାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ 11-010୧ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ସଂଶୋଧନ କରି ଆଙ୍କାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆଙ୍କାମାନଙ୍କ ଲିଖିତ ଡିସ୍କ୍ରିପ୍ସନ୍ ଆବଦାନ କରନ୍ତୁ .ମି
- ୧) ଦିଆଯାଇଥିବା ଆଙ୍କାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ସଂଶୋଧନ କରି ଆଙ୍କାମାନଙ୍କ ଲିଖିତ ଡିସ୍କ୍ରିପ୍ସନ୍ ଆବଦାନ କରନ୍ତୁ .ମି
  - ୨) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୧)
  - ୩) (ଲିଖିତ ଡିସ୍କ୍ରିପ୍ସନ୍ ମଧ୍ୟରେ ଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ସଂଶୋଧନ କରି ଆଙ୍କାମାନଙ୍କ ଲିଖିତ ଡିସ୍କ୍ରିପ୍ସନ୍ ଆବଦାନ କରନ୍ତୁ .ମି) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୨)
  - ୪) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୩)
  - ୫) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୪)
  - ୬) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୫)
  - ୭) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୬)
  - ୮) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୭)
  - ୯) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୮)
  - ୧୦) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୯)
  - ୧୧) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୧୦)
  - ୧୨) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୧୧)
  - ୧୩) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୧୨)
  - ୧୪) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୧୩)
  - ୧୫) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୧୪)
  - ୧୬) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୧୫)
  - ୧୭) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୧୬)
  - ୧୮) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୧୭)
  - ୧୯) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୧୮)
  - ୨୦) ୩୦୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର (୧୯)

୧୧. ନିମ୍ନଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟରୁ 11-110୧ ଉପରେ ଲିଖିତ ଡିସ୍କ୍ରିପ୍ସନ୍ ଆବଦାନ କରନ୍ତୁ .ମି

[3969] – 36

T.Y. B.Com. Examination, 2011
BUSINESS ADMINISTRATION – II (Special Paper – II)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **twenty** words each (**any ten**) : **(20)**
- a) Pro Rata Allotment
  - b) Meaning of Buy Back
  - c) Equity shares
  - d) Leasing
  - e) Head Hunters
  - f) Welfare activities
  - g) V.R.S.
  - h) N.S.C.
  - i) Preference shares
  - j) Flexi timing
  - k) Self appraisal
  - l) ODD Lot
  - m) U.T.I.
2. Answer in **fifty** words each (**any two**) : **(10)**
- a) State the meaning of Job Evaluation.
  - b) What is the importance of Employee Morale ?
  - c) Define 'Listing of Shares'.
  - d) Examples of Labour Welfare Activities.

P.T.O.

[3969] – 36

-2-

3. Answer in **one hundred** and **fifty** words each (**any two**) : (20)
- What is the importance of performance appraisal ?
  - What are the recent trends in 'Stock Exchange' ?
  - What is the role of working capital in a business ?
  - State the various types of interviews.
4. Answer in **three hundred** words each (**any two**) : (30)
- Explain the nature and scope of manpower planning.
  - State various methods of Employee Remuneration and Incentive Plans.
  - Distinguish between Human Resource Management and Personnel Management.
  - Explain the objectives and methods of training.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील आकडे कमाल गुण दर्शवितात.

१. प्रत्येकी **बीस** शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही **दहा**) : (२०)
- यथा प्रमाण भागवाटप.
  - भागांची पुनर्रखरेदी.
  - समभाग.
  - भाडेपट्टा.
  - कर्मचारी शोध मोहिम.
  - कामगार कल्याणाच्या विविध योजना.
  - स्वेच्छा निवृत्ती.
  - राष्ट्रीय बचत प्रमाणपत्र.
  - अग्रहक्काचे भाग.
  - मुक्त कार्यकाल.
  - स्वयं मूल्यमापन.
  - विषम भागगट.
  - यू. टी. आय.

२. प्रत्येकी **पन्नास** शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : (१०)
- अ) 'कार्यमूल्यमापन' या संकल्पनेचा अर्थ सांगा.
ब) 'कर्मचारी मनोधैर्य' या संकल्पनेचे महत्व काय ?
क) 'भाग नोंदणीची' व्याख्या करा.
ड) कर्मचारी कल्याणाच विविध उपक्रमांची उदाहरणे द्या.
३. प्रत्येकी **एकशे पन्नास** शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : (२०)
- अ) कार्यमूल्यमापनाचे महत्व काय ?
ब) भागबाजारातील आधुनिक प्रवाह कोणते ?
क) व्यवसायातील खेळत्या भांडवलाची भूमिका काय ?
ड) मुलाखतीचे विविध प्रकार नमूद करा.
४. प्रत्येकी **तीनशे** शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : (३०)
- अ) मनुष्यबळ व्यवस्थापनाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
ब) 'कर्मचारी मोबदला व प्रोत्साहनपर योजनेच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा.
क) 'मानव संसाधन व्यवस्थापन व 'मनुष्यबळ व्यवस्थापन' यातील फरक स्पष्ट करा.
ड) प्रशिक्षणाची उद्दिष्टे व पद्धती स्पष्ट करा.

[3969] – 37

T.Y. B.Com. Examination, 2011
CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT – II
(Special Paper – II)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) **All** questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.

1. Answer the following questions in **20** words each (**any ten**) : **20**

- 1) What do you mean by Board of Directors ?
- 2) State any four functions of NABARD.
- 3) Define processing co-operatives.
- 4) What do you mean by Weaker section ?
- 5) Write four objectives of SBI.
- 6) State any two problems of Consumers Co-operatives.
- 7) What do you mean by Dairy Farms ?
- 8) State any two problems of Poultry Farms.
- 9) Define the multi-purpose co-operative societies.
- 10) Define Adult-education.
- 11) State any four functions of B.D.O.
- 12) State any four problems of Sugar Co-operatives.
- 13) Define V.D.O. (Village Development Officer)

P.T.O.

2. Answer the following questions in **50** words **each (any two)** : **10**
- 1) Explain the role of District Level C.E.O. (Chief Officer) in rural development programme.
  - 2) Write a note on NCDC (National Co-operative Development Corporation).
  - 3) State the advantages of Dairy Farms.
  - 4) Write a note on Marketing Co-operatives.
3. Answer the following questions in **150** words **each (any two)** : **20**
- 1) State the social responsibilities of co-operative institutions towards customers and weaker sections.
  - 2) Enumerate the functions of SBI (State Bank of India)
  - 3) Explain the advantages of Poultry Farms.
  - 4) Explain the role of Gramsevak and V.D.O. (Village Development Officer) in Rural Development Programme.
4. Answer the following questions in **500** words **each (any two)** : **30**
- 1) Enumerate the significance of woman education in Rural Development Programme.
  - 2) Explain the role of Sugar Co-operatives in Rural Development with reference to Maharashtra.
  - 3) Enumerate the Merits/Demerits of processing Co-operatives.
  - 4) Explain in detail, the working of NABARD (National Bank of Agriculture and Rural Development) in supporting to co-operative institutions.

मराठी रूपांतर

- सूचना: i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा (कोणतेही दहा) : 20
- १) 'संचालक-मंडळ' याचा तुम्हाला काय अर्थबोध होतो ?
  - २) नाबार्डची कोणतीही चार कार्ये सांगा.
  - ३) प्रक्रिया-सहकारी संस्थेची व्याख्या द्या.
  - ४) 'दुर्बल-घटक' याचा तुम्हाला काय अर्थबोध होतो ?
  - ५) स्टेट बँक ऑफ इंडीयाची चार उद्दीष्टे लिहा.
  - ६) ग्राहक सहकारी संस्थेचा कोणत्याही दोन समस्या सांगा.
  - ७) 'दुग्ध-व्यवसाय' याचा तुम्हाला काय अर्थबोध होतो ?
  - ८) कुक्कुटपालन व्यवसायाची कोणत्याही दोन समस्या सांगा.
  - ९) बहुउद्देशीय सहकारी संस्थेची व्याख्या सांगा.
  - १०) प्रौढ शिक्षणाची व्याख्या द्या.
  - ११) घर विकास अधिकार्याचे (B.D.O.) कोणतेही चार कार्ये सांगा.
  - १२) सहकारी साखर कारखान्यांचे कोणत्याही चार समस्या सांगा.
  - १३) 'ग्रामविकास अधिकारी' (V.D.O.) व्याख्या सांगा.
२. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : 10
- १) ग्राम-विकास कार्यक्रमात जिल्हा पातळीवरील मुख्य अधिकार्याची भूमिका स्पष्ट करा.
  - २) राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळ (NCDC) यावर थोडक्यात टीप लिहा.
  - ३) दुग्ध-व्यवसायाचे फायदे सांगा.
  - ४) 'सहकारी-वितरण' यावर थोडक्यात टीप लिहा.

[3969] – 37

-4-

३. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **150** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : **20**

- १) ग्राहक आणि दुर्बल-घटका विषयी सहकारी संस्थांच्या असलेल्या सामाजिक जबाबदाऱ्या सांगा.
- २) स्टेट बँक ऑफ इंडियाची (SBI) कार्ये विशद करा.
- ३) कुक्कुटपालन व्यवसायाचे फायदे स्पष्ट करा.
- ४) ग्रामविकास कार्यक्रमात ग्रामसेवक व ग्राम विकास अधिकारी (V.D.O.) यांची भूमिका स्पष्ट करा.

४. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **500** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : **30**

- १) ग्राम विकास कार्यक्रमात महिला शिक्षणाचे असलेले महत्व विशद करा.
- २) महाराष्ट्र राज्याच्या ग्राम विकासात सहकारी साखर कारखान्याची भूमिका स्पष्ट करा.
- ३) प्रक्रिया सहकारी संस्थांचे गुण/दोष विशद करा.
- ४) सहकारी संस्थांच्या पाठींब्यासाठी नाबार्डची कामगिरी सविस्तर स्पष्ट करा.

B/1/11/615

[3969] – 39

**T.Y. B.Com. Examination, 2011
BUSINESS STATISTICS – II
(Special Paper – II)
(2004 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All questions are compulsory.*

ii) *Figures to the **right** indicate **full** marks.*

iii) *Use of calculator and statistical tables is **allowed**.*

1. A) Attempt **any four** of the following :

2 each

a) Write the test statistics for large sample test :

$$H_0 : P_1 = P_2 \quad \text{V/s} \quad H_1 : P_1 \neq P_2$$

b) Let $X \rightarrow N(10, 2^2)$, state its median and mode.

c) What do you mean by an estimate and an estimator ?

d) Let $X \rightarrow N(3, 1^2)$ what will be the mean and variance of $Y = 3X + 2$.

e) Explain necessity of inventory control in brief.

f) State whether the following statement is true or false.

“Type II error is considered as more serious than type I error”.

P.T.O.

B) Attempt **any two** of the following :

a) A random sample of 100 recorded deaths in a city in India during the past year showed an average life span of 71.8 years, with a standard deviation of 8.9 years. Does the average life span of today can be claimed to be 70 years at 5 % l.o.s.

6

b) The following table gives the number of accounting clerks committing errors and not committing errors between trained and untrained clerks working in an organization.

Clerks	Committing errors	Not committing errors	Total
Trained	70	530	600
Untrained	155	745	900
Total	225	1275	1500

Test effectiveness of training in preventing errors at 5 % l.o.s.

6

- c) There are five jobs each of which must go through the two machines A and B in order AB. Processing times in hours are given as :

Job	Machine A	Machine B
1	5	2
2	1	6
3	9	7
4	3	8
5	10	4

Determine a sequence for five jobs that will minimize the total elapsed time. Also find idle time for both the machines.

6

2. Attempt **any two** of the following :

- A) i) A newspaper boy buys paper for Rs. 3/- each and sells them for Rs. 7/- each. He cannot return the unsold news papers. Daily demand has the following distribution.

No. of customers :	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
Probability	0.01	.03	.06	.10	.20	.25	.15	.10	.05	.05

If each day's demand is independent of the previous day's, how many papers should he order each day ?

4

- ii) State properties of normal distribution.

4

[3969] – 39

-4-

- B) i) Define : Null hypothesis. 2
- ii) It was found that 63 of 100 urban residents favour construction of a power plant in their neighbourhood. While only 59 of 125 sub urban residents are in favour. Is there significant difference between the two proportions at 1 % l.o.s. 6
- C) In distribution exactly normal, 7 % of the items are under 35 and 89 % are under 63. What are the mean and standard deviation of the distribution ? Also find the probability of items over 63. 8
3. Attempt **any two** of the following :
- a) Write the procedure of stratified random sampling and systematic sampling. 8
- b) A company has problem of assigning six different machines to five different jobs.

The costs are estimated as follows :

Machine ↓	Jobs				
	A	B	C	D	E
1	2.5	5.0	1.0	6	1.0
2	2.0	5.0	1.5	7	3.0
3	3.0	6.5	2.0	8	3.0
4	3.5	7.0	2.0	9	4.5
5	4.0	7.0	3.0	9	6.0
6	6.0	9.0	5.0	10	6.0

Solve the problem to minimize the total cost.

8

- c) i) Write a short-note on De-facto method. 2
 ii) The following results are obtained in stratified random sampling :

Stratum No.	Stratum size	Sample size	Values
I	200	4	10, 18, 12, 30
II	100	3	112, 115, 122
III	80	2	210, 228

Estimate :

- i) Strata means   ii) Population mean   iii) Population total. 6

4. Attempt **any two** of the following :

- a) i) It was found that the correlation coefficient between two variables calculated from a sample of 25 pairs was 0.37. Test significance of r at 5 % l.o.s. 4
 ii) State findings of 2001 census. 4
 b) i) Obtain initial basic feasible solution to the following T.P. by North-West corner method. When the demands at stores are 20, 70, 50, 10 respectively. 6

Warehouse \ Stores	Stores				Total Supply
	A	B	C	D	
I	50	150	70	60	50
II	80	70	90	10	60
III	15	87	79	81	40

Also find transportation cost.

- ii) What do you mean by unbalanced T.P ? 2

c) A company has three plants at locations A, B and C with capacities 800, 500 and 900 respectively. Company need to supply to ware houses at D, E, F, G and H whose corresponding requirements are 400, 400, 500, 400 and 500 respectively. Determine the initial basic feasible solution by matrix minimum method. Calculate transportation cost and using U-V method state whether the solution is optimal or not.

Cost matrix :

	D	E	F	G	H
A	5	8	6	6	3
B	4	7	7	6	6
C	8	4	6	6	4

8

5. Attempt **any two** of followings :

a) A machine owner finds from his past record that the cost per year of maintaining a machine whose purchase price is 6000 are as given below :

Year :	1	2	3	4	5	6	7	8
Maintenance cost :	1000	1200	1400	1800	2300	2800	3400	4000
Resale price :	3000	1500	750	375	200	200	200	200

At what age is a replacement due ?

6

b) i) Explain simple random sampling without replacement.

3

ii) A hypothetical population consists of 4 individuals {2, 8, 5, 1}.

Write down all possible samples of size two from this population without replacement. Verify the property of unbiasedness of sample mean.

3

c) Using Vogel’s approximation method obtain infeasible solution for following unbalanced T.P. Also find total transportation cost. **6**

Plants	Warehouses					Capacity
	D	E	F	G	H	
A	5	8	6	6	3	800
B	4	7	7	6	5	500
C	8	4	6	6	4	900
Requirement	400	400	500	400	800	-

HowToExam.com

B/I/11/415

[3969] – 40

**T.Y. B.Com. Examination, 2011
BANKING AND FINANCE – II
(Special Paper – II)
(Financial Markets and Institutions)
(2004 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) **All** questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.

1. Answer the following questions in **20** words **each (any ten)** : **(20)**

- 1) Define money market.
- 2) What is meant by certificate of deposit market ?
- 3) What is meant by Bonds ?
- 4) What is Repos Market ?
- 5) Define stock exchange.
- 6) State the types of dealings in Foreign Exchange Market.
- 7) Define non-banking finance companies.
- 8) What is meant by Hire Purchase Finance Company ?
- 9) State any two objectives of National Housing Bank.
- 10) Give full form of ADB.
- 11) What is Lease ?
- 12) State any two objectives of Unit Trust of India.
- 13) When was NABARD established ?

P.T.O.

[3969] – 40

-2-

2. Answer the following questions in **50** words **each (any two)** : **(10)**

- 1) Write a note on Bill Market Scheme 1970.
- 2) Explain the characteristics of Indian Money Market.
- 3) Explain in brief the functions of EXIM bank.
- 4) Explain the functions of factoring companies.

3. Answer the following questions in **150** words **each (any two)** : **(20)**

- 1) State and explain the functions of capital market.
- 2) Explain the limitations of Indian Foreign Exchange Market.
- 3) Distinguish between non-banking finance companies and banks.
- 4) Explain the objectives, functions and progress of NABARD.

4. Answer the following questions in **300** words **each (any two)** : **(30)**

- 1) Discuss the sub-markets of Indian Money Market.
- 2) State and explain functions and role of Securities and Exchange Board of India (SEBI).
- 3) Discuss the objectives, functions and progress of Small Industries Development Bank of India.
- 4) Explain in detail the objectives, functions and role of International Monetary Fund.

मराठी रूपांतर

- सूचना: १) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
२) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : (२०)

- १) नाणेबाजाराची व्याख्या द्या.
- २) ठेवी प्रमाणपत्र बाजार म्हणजे काय ?
- ३) बंधपत्रे म्हणजे काय ?
- ४) रेपो बाजार म्हणजे काय ?
- ५) रोखे बाजाराची व्याख्या द्या.
- ६) परकीय विनिमय बाजारातील व्यवहारांचे प्रकार सांगा.
- ७) बँकेतर वित्तीय कंपन्यांची व्याख्या द्या.
- ८) भाडेरवरेदी वित्तपुरवठा कंपनी म्हणजे काय ?
- ९) राष्ट्रीय ग्रहनिर्माण बँकेची कोणतीही दोन उद्दिष्टे सांगा.
- १०) A D B चे पूर्ण रूप द्या.
- ११) भाडेपहा म्हणजे काय ?
- १२) भारतीय युनिट ट्रस्टची कोणतीही दोन उद्दिष्टे सांगा.
- १३) नाबार्डची स्थापना केव्हा झाली ?

२. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : (१०)

- १) हुंडी बाजार योजना – १९७० यावर टीप लिहा.
- २) भारतीय नाणेबाजाराची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ३) भारतीय निर्यात – आयात बँकेची कार्ये थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ४) अडत कंपन्यांची कार्ये स्पष्ट करा.

[3969] – 40

-4-

३. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : (२०)

- १) भांडवळबाजाराची कार्ये सांगा व स्पष्ट करा.
- २) भारतीय परकीय विनिमय बाजाराच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- ३) बँकेतर वित्तीय कंपन्या आणि बँका यातील फरक स्पष्ट करा.
- ४) नाबार्डची उद्दिष्टे, कार्ये व प्रगती स्पष्ट करा.

४. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : (३०)

- १) भारतीय नाणेबाजाराच्या उपबाजारांची चर्चा करा.
- २) भारतीय प्रतिभूती व विनिमय मंडळाची (SEBI) कार्ये आणि भूमिका सांगा व स्पष्ट करा.
- ३) भारतीय लघुद्योग विकास बँकेची उद्दिष्टे, कार्ये व प्रगतीची चर्चा करा.
- ४) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची उद्दिष्टे, कार्ये व भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.

B/1/11/1,065

[3969] – 42

T.Y. B.Com. Examination, 2011
MARKETING MANAGEMENT – II
(Special Paper – II)
Modern Marketing Management
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) **All** questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.

1. Answer the following questions in **20** words **each (any ten)** : **20**

- 1) Define Market Segmentation.
- 2) State two responsibilities of Marketing Management.
- 3) What is Geographical Segmentation ?
- 4) State two limitations of Market Segmentation.
- 5) State the two types of buying Motive.
- 6) What is the meaning of E-Commerce ?
- 7) What is the meaning of Social Responsibility ?
- 8) What is Regional Imbalance ?
- 9) What is Consumer Motivation ?
- 10) What is Ethics in Marketing ?
- 11) What is the meaning of Customer Care ?
- 12) What is Global Marketing ?
- 13) Define the term Consumer Protection.

P.T.O.

[3969] – 42

-2-

2. Answer the following questions in **50** words **each (any two)** : **10**
- 1) State the difference between Marketing Management and Sales Management.
  - 2) Explain the social criticisms of Marketing.
  - 3) Write short note on challenges of marketing managers in India.
  - 4) Explain the importance of International Marketing.
3. Answer the following questions in **150** words **each (any two)** : **20**
- 1) Explain the importance of studying buyers behaviour.
  - 2) Explain the responsibilities and functions of Marketing Management.
  - 3) What is the difference between Domestic marketing and International marketing ?
  - 4) Explain the concept of Consumer movement in India and state its importance.
4. Answer the following questions in **300** words **each (any two)** : **30**
- 1) Explain the basis for segmentation of Consumer Market and Industrial Market.
  - 2) Explain the buyer's buying process.
  - 3) Explain in detail the organisations and acts existing for protection of Consumer Rights in India.
  - 4) Explain the following terms :
    - a) Customer Service
    - b) Customer Focus
    - c) Customer Delight.

मराठी रूपांतर

- सूचना: i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत लिहा (कोणतेही दहा) : २०
- १) बाजारपेठ विभागीकरणाची व्याख्या द्या.
  - २) विपणन व्यवस्थापनाच्या दोन जबाबदाऱ्या सांगा.
  - ३) भौगोलिक विभागणी म्हणजे काय ?
  - ४) बाजारपेठ विभागीकरणाच्या दोन मर्यादा सांगा.
  - ५) खरेदी प्रेरणेचे दोन प्रकार सांगा.
  - ६) ई-कॉमर्स म्हणजे काय ?
  - ७) सामाजिक जबाबदारी म्हणजे काय ?
  - ८) विभागीय असमतोल म्हणजे काय ?
  - ९) ग्राहक अभिप्रेरणा म्हणजे काय ?
  - १०) विपणनातील नीतिमूल्ये म्हणजे काय ?
  - ११) 'ग्राहक काळजी' या संकल्पनेचा अर्थ लिहा.
  - १२) आंतरराष्ट्रीय विपणनाची व्याख्या द्या.
  - १३) ग्राहक संरक्षणाची व्याख्या द्या.
२. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतोही दोन) : १०
- १) विपणन व्यवस्थापन आणि विक्री व्यवस्थापन यातील फरक लिहा.
  - २) विपणनाचे सामाजिक समीक्षण स्पष्ट करा.
  - ३) भारतीय विपणन व्यवस्थापकांपुढील आव्हाने यावर टिप लिहा.
  - ४) आंतरराष्ट्रीय विपणनाचे महत्व स्पष्ट करा.

[3969] – 42

-4-

३. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : २०
- १) ग्राहकांच्या खरेदी वर्तनाच्या अभ्यासाचे महत्व विशद करा.
  - २) विपणन व्यवस्थापनाच्या जबाबदाऱ्या व कार्ये स्पष्ट करा.
  - ३) देशांतर्गत विपणन आणि आंतरराष्ट्रीय विपणन यातील फरक स्पष्ट करा.
  - ४) भारतातील ग्राहक चळवळ ही संकल्पना आणि तिचे महत्व स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : ३०
- १) ग्राहकोपयोगी वस्तु बाजारपेठ आणि उत्पादक वस्तु बाजारपेठ विभागीकरणाचे आधार स्पष्ट करा.
  - २) ग्राहकाची खरेदी प्रक्रिया स्पष्ट करा.
  - ३) भारतीय ग्राहकांच्या हक्कासाठी प्रस्थापित असलेल्या संघटना व कायदे सविस्तर लिहा.
  - ४) पुढील संकल्पना स्पष्ट करा :
    - अ) ग्राहक सेवा
    - ब) ग्राहक केंद्रस्थानी
    - क) ग्राहक अत्यानंद.

B/1/11/770

[3969] – 44

T.Y. B.Com. Examination, 2011
AGRICULTURAL AND INDUSTRIAL ECONOMICS – II
(Special Paper – II) (2004 Pattern)
(Indian Agriculture and Industry)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) All questions are compulsory.

2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **20** words each (**any ten**) : **20**

- 1) What is cropping pattern ?
- 2) What is regional imbalance in irrigation ?
- 3) What is subdivision of land holdings ?
- 4) State two examples of land reforms.
- 5) What is Rayatwari system ?
- 6) State types of agricultural labour.
- 7) What is multinational corporation ?
- 8) Define small scale industry.
- 9) State two malpractices of MNCs.
- 10) State two causes of unemployment.
- 11) What do you mean by industrial relations ?
- 12) What is social security ?
- 13) State two benefits of sugar industry in rural development.

P.T.O.

[3969] – 44

-2-

2. Answer the following questions in **50** words **each (any two)** : **10**
- 1) Explain the causes of fragmentation of land holdings in India.
  - 2) State the nature of imbalance in cropping pattern.
  - 3) State the relation between industrial development and economic development.
  - 4) Explain the problems of co-operative industrial sector in India.
3. Answer the following questions in **150** words **each (any two)** : **20**
- 1) Explain the advantages of ceiling on land holdings.
  - 2) Explain the incidence of rural poverty in India.
  - 3) Explain the progress of cotten textile industry in India.
  - 4) Explain the progress of labour participation in management in India.
4. Answer the following questions in **300** words **each (any two)** : **30**
- 1) What are the causes of low productivity of Indian agriculture ? Explain the measures adopted by the government to improve it.
  - 2) Give a brief account of land reforms in India.
  - 3) Explain the role and problems of public sector enterprises in India.
  - 4) Explain the progress and problems of iron and steel industry in India.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : **२०**
- १) पीक आकृतीबंध म्हणजे काय ?
  - २) जलसिंचनातील प्रादेशिक असंतुलन म्हणजे काय ?
  - ३) जमीनधारणेचे उपविभाजन म्हणजे काय ?

४) जमीन सुधारणेचे दोन उदाहरणे सांगा.

५) रयतवारी पद्धती म्हणजे काय ?

६) शेतमजुरांचे प्रकार सांगा.

७) बहुराष्ट्रीय कंपनी म्हणजे काय ?

८) लघु उद्योगाची व्याख्या करा.

९) बहुराष्ट्रीय कंपन्याचे दोन गैरव्यवहार सांगा.

१०) बेरोजगारीचे दोन कारणे सांगा.

११) 'औद्योगिक संबंध' याचा तुम्हास काय अर्थबोध होतो ?

१२) सामाजिक सुरक्षितता म्हणजे काय ?

१३) ग्रामीण विकासातील साखर उद्योगाचे दोन फायदे सांगा.

२. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

१०

१) भारतातील जमीनधारणेच्या तुकडीकरणाचे कारणे स्पष्ट करा.

२) पीक आकृतीबंधातील असमतोलाचे स्वरूप सांगा.

३) औद्योगिक विकास आणि आर्थिक विकास यामधील संबंध सांगा.

४) भारतातील औद्योगिक सहकारी क्षेत्राच्या समस्या स्पष्ट करा.

३. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

२०

१) जमीनधारणेवरील कमाल मर्यादेचे फायदे स्पष्ट करा.

२) भारतातील ग्रामीण दारीद्व्याची व्यापकता स्पष्ट करा.

३) भारतातील कापड उद्योगाची प्रगती स्पष्ट करा.

४) भारतातील कामगारांचा व्यवस्थापनातील सहभागाची प्रगती स्पष्ट करा.

[3969] – 44

-4-

४. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

३०

- १) भारतीय शेतीची उत्पादकता कमी असण्याची कारणे कोणती आहेत ? त्यामध्ये सुधारणा करण्यासाठी भारत सरकारने योजलेल्या उपाययोजना स्पष्ट करा.
- २) भारतातील जमीन सुधारणांचा थोडक्यात आढावा द्या.
- ३) भारतातील सार्वजनिक क्षेत्रातील प्रकल्पांची भूमिका आणि समस्या स्पष्ट करा.
- ४) भारतातील लोखंड व पोलाद उद्योगाची प्रगती आणि समस्या स्पष्ट करा.

B/I/11/100

HowToExam.com

[3969] – 45

T.Y. B.Com. Examination, 2011
DEFENCE BUDGETING FINANCE AND MANAGEMENT – II
(Special Paper – II) : (Economic Aspects of Defence)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in **20** words (**any ten**) : **20**

- 1) What do you mean by “Inflation” ?
- 2) State the meaning of Defence Expenditure.
- 3) How you would like to define “war” ?
- 4) Write the long form of “G.S.L.”
- 5) Define “Defence”.
- 6) State any two merits of peacetime economy.
- 7) Write any two effects of war.
- 8) Define “Economic Warfare”.
- 9) Write the basic aim of mobilisation of resources.
- 10) What do you understand by “GNP” ?
- 11) State the meaning of self reliance.
- 12) What do you mean by DPSU ?
- 13) Write the war years of India since 1947.

P.T.O.

[3969] – 45

-2-

2. Answer in **50** words (**any two**) : **10**
- 1) Explain in brief the necessity of Price control during war.
  - 2) Write in short demerits wartime economy.
  - 3) Explain in brief the importance of Rationing.
  - 4) Write in brief political leadership as a element of war potential.
3. Answer in **150** words (**any two**) : **20**
- 1) Highlight on the problems of foreign collaboration.
  - 2) Explain the determinant factors of Defence Budget of India.
  - 3) Write a note on “War Time Economy”.
  - 4) Explain the defence expenditure as a productive expenditure.
4. Answer in **300** words (**any two**) : **30**
- 1) Analyse the defence expenditure of India from 1947 to 1975.
  - 2) Write an essay on “War Finance”.
  - 3) Establish the relationship between Defence and Development.
  - 4) Explain the problems of calculating real cost of war.

मराठी रूपांतर

- सूचना:** i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
ii) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. २० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दहा) : **२०**
- १) इनफ्लेशन म्हणजे काय ?
  - २) संरक्षणाचा खर्च म्हणजे काय ?
  - ३) युद्धाची व्याख्या आपण कशी कराला ?
  - ४) जी.एस.एल . चे पूर्ण स्वरूप लिहा.

- ५) “संरक्षण” व्याख्या द्या.
- ६) शांतताकालीन अर्थव्यवस्थेचे कोणतेही दोन गुण नमूद करा.
- ७) युद्धाचे कोणतेही दोन परिणाम नमूद करा.
- ८) “आर्थिक युद्धपद्धती” व्याख्या लिहा.
- ९) “साधनसंपत्तीची गतिमानता” प्रमुख हेतू नमूद करा.
- १०) जी.एन.पी. आपणास अर्थ माहीती आहे ?
- ११) आत्मनिर्भरता अर्थ लिहा.
- १२) डी.पी.एस.यु. म्हणजे काय ?
- १३) १९४७ पासूनचे भारताच्या युद्धवर्षाचा उल्लेख करा.
२. ५० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : १०
- १) युद्धकालात मूल्य नियंत्रणाची काय गरज असते ? थोडक्यात स्पष्ट करा.
- २) युद्धकालीन अर्थव्यवस्थेचे दोष थोडक्यात लिहा.
- ३) रेशनिंगचे महत्व थोडक्यात नमूद करा.
- ४) राजकीय नेतृत्व हा युद्धक्षमतेचा घटक म्हणून थोडक्यात स्पष्ट करा.
३. १५० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) परकीय सहकार्याबाबतच्या अडचणींवर प्रकाशझोत टाका.
- २) भारताचे संरक्षण अंदाजपत्रक निर्धारित करणारे घटक स्पष्ट करा.
- ३) “युद्धकालीन अर्थव्यावस्था” यावर टिपण लिहा.
- ४) संरक्षण खर्च हा उत्पादक खर्च म्हणून स्पष्ट करा.
४. ३०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतीही दोन) : ३०
- १) १९४७ ते १९७५ पर्यंतच्या भारताच्या संरक्षणखर्चाचे विश्लेषण करा.
- २) वॉर फायनान्स (युद्धनिधी) यावर निबंध लिहा.
- ३) संरक्षण आणि विकास यातील संबंध स्पष्ट करा.
- ४) युद्धाचे वास्तवमूल्य काढण्या-बाबतच्या समस्या स्पष्ट करा.

[3969] – 46

T.Y. B.Com. Examination, 2011
COMPUTER APPLICATION – II (Special Paper – II)
(Web Design and Application)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) **All** questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.
iii) **Neat** diagrams must be drawn **wherever** necessary.

1. A) Attempt **any two** of the following : **16**
- i) Explain the document structure tag with syntax and examples.
  - ii) Explain factors of web design with its pyramid.
  - iii) Write a note on Audience and user profiling.
- B) Attempt **any one** of the following : **4**
- i) Write a note on frame tags.
  - ii) Explain the difference between static and dynamic sites.
2. Attempt **any five** of the following : **10**
- i) Write the full form of DHTML and XML.
  - ii) What is an Entrance page ?
  - iii) What is the use of search engine ?
  - iv) What is use of Book-Marking in Navigation ?
  - v) What is use of Event Handlers in Web design ?
  - vi) What is meant by hyperlink ?
3. A) Attempt **any two** of the following : **16**
- i) Write a note on Java Script.
  - ii) Explain the site plan in detail.
  - iii) Explain the form tag with help of suitable example.

P.T.O.

[3969] – 46

B) Attempt **any one** of the following : **4**

- i) Write a short note on Testing of Web site.
- ii) Explain the unordered list tags with syntax and examples.

4. Attempt **any two** of the following : **30**

- i) Explain the different organizational models used in designing web sites.
- ii) Explain the different site types.
- iii) Write HTML program to create the following table

Student Marksheet				
Roll No.	Name	Total	Per	Grade

iv) Explain the different web technologies.

B/I/11/450

[3969] – 47

T.Y. B.Com. Examination, 2011
INSURANCE, TRANSPORT AND TOURISM – II
(Special Paper – II) (2004 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer **any ten** questions in about **20** words **each** : **20**

- 1) What is the life Insurance ?
- 2) What is insurance claim ?
- 3) What is life insurance documents ?
- 4) State the scope of General Insurance.
- 5) State the Nature of Fire Insurance.
- 6) What is Road-Rail Co-ordination ?
- 7) What is transportation ?
- 8) State any two function of Tourism Development Corporations.
- 9) What is the paid up policy ?
- 10) What are the advantages of group insurance ?
- 11) What is Bonus on Policy ?
- 12) Why knowledge of currency and exchange is required in Tourism Industry ?
- 13) State the kinds of losses and damages.

2. Answer **any two** in about **50** words **each** : **10**

- 1) Explain the life insurance products.
- 2) State the nature of tourism in India.
- 3) Explain the claims and settlements.
- 4) State the various types of fire policy.

P.T.O.

[3969] – 47

-2-

3. Answer **any two** question in about **150** words **each** : **20**
- 1) Explain the formation process of life insurance contract.
  - 2) Explain the importance of life insurance.
  - 3) State the importance of tourism in Indian economy.
  - 4) Explain the characteristics of life insurance contract.
4. Answer **any two** questions in about **500** words **each** : **30**
- 1) Explain the terms and conditions of life insurance contract.
  - 2) Explain the Investment policy of general insurance.
  - 3) Evaluate the performance of LIC.
  - 4) Explain the travelling facilities available in the country to develop the tourism.

मराठी रूपांतर

सूचना: i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नाची प्रत्येकी **20** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : **20**
- 1) आयुर्विमा म्हणजे काय ?
  - 2) विमा दावे म्हणजे काय ?
  - 3) आयुर्विमा दस्ताऐवज कोणते ते सांगा.
  - 4) सर्वसाधारण विम्याची व्याप्ती सांगा.
  - 5) अग्नी विम्याचे स्वरूप विशद करा.
  - 6) रस्ता आणि रेलवे वहातुक ह्यातील समन्वय म्हणजे काय ?
  - 7) वहातुक व्यवस्था म्हणजे काय ?
  - 8) पर्यटन विकास महामंडळाची दोन कार्ये नमुद करा.

- 9) हप्ता मुक्त (paid up) विमा म्हणजे काय ?
- 10) गट विमाचे फायदे सांगा.
- 11) विमा पत्राचे लाभांश म्हणजे काय ?
- 12) पर्यटन उद्योगात परकीय चलनाचे ज्ञान असणे का आवश्यक आहे.
- 13) तोटे व नुकसानीचे प्रकार सांगा.
2. खालील प्रश्नांची **50** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : **10**
- 1) आयुर्विमा द्वारा उत्पादीत विविध पत्राचे प्रकार सांगा.
- 2) भारतातील पर्यटन व्यवसायाचे स्वरूप सांगा.
- 3) विम्या संबंधीचे दावे आणि निपटारे (settlement) म्हणजे काय ?
- 4) अग्नी विम्याचे (Fire Insurance) विविध प्रकार लिहा.
3. खालील प्रश्नांची **150** शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : **20**
- 1) आयुर्विमा करार अस्तित्वात देण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- 2) आयुर्विम्याचे महत्त्व विशद करा.
- 3) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील पर्यटनाचे महत्त्व विशद करा.
- 4) आयुर्विमा कराराची वैशिष्ट्ये सांगा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे **500** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : **30**
- 1) आयुर्विमा करारातील शर्ती व अटी स्पष्ट करा.
- 2) सर्वसाधारण विम्याचे गुंतवणुक धोरण स्पष्ट करा.
- 3) आयुर्विमा महामंडळाची कार्यपद्धती आणि कार्यसिद्धी या विशयी मूल्यमापन करा.
- 4) पर्यटनाचा विकास साधाण्यासाठी देशांतर्गत उपलब्ध असलेल्या प्रवासी सोयी सवलती स्पष्ट करा.

[3969] – 49

T.Y. B.Com. Examination, 2011
CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT – III
(Special Paper – III) (2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer the following questions in **20** words **each** (**any ten**) :

- 1) What is meant by Cottage Industry ?
- 2) Write four functions of Khadi and Village Industrial Corporation.
- 3) What is meant by Globalisation ?
- 4) What is small-scale industries ?
- 5) State two causes of Decentralisation of Rural Industrialisation.
- 6) What do you mean by Public Sector Undertaking ?
- 7) Explain the meaning of the term 'Rural Employment'.
- 8) What is Rural Industrialisation ?
- 9) What is Employment Gurantee Scheme ?
- 10) State two functions of Co-operative Management.
- 11) What is mean by Private Sector ?
- 12) Define the term 'Co-operation'.
- 13) What is Government subsidies and grants ?

20

P.T.O.

[3969] – 49

-2-

2. Answer the following questions in **50** words **each** (**any two**) :
- 1) Explain the need of Maharashtra Industrial Development Corporation.
  - 2) Write in brief present position of District-Central Co-operative Banks.
  - 3) Application of principles of Management in Co-operative sector; Explain.
  - 4) Explain the need of Rural-Employment. **10**
3. Answer the following questions in **150** words each (**any two**) :
- 1) Enumerate the position of Co-operation in five year plans in India.
  - 2) Explain the expansion of small-scale and cottage industries.
  - 3) Explain the organisational problems of Co-operatives.
  - 4) Explain the impact of Globalization on Rural Development. **20**
4. Answer the following questions in **500** words each (**any two**) :
- 1) Explain the role of Co-operative Department.
  - 2) Enumerate the problems of Employment Guarantee Scheme in rural area.
  - 3) State the functions of Urban Co-operative Banks.
  - 4) Explain in detail, the present position of Rural Employment in India. **30**

मराठी रूपांतर

- सूचना :** i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **20** शब्दांत लिहा (कोणतेही **दहा**) :

- १) 'कुटिरोद्योग' म्हणजे काय ?
- २) खादी आणि ग्रामोद्योग मंडळाचे चार कार्ये लिहा.
- ३) 'जागतिकीकरण' म्हणजे काय ?
- ४) लघु-उद्योग म्हणजे काय ?
- ५) ग्रामीण औद्योगिकरणाच्या विकेंद्रीकरणाची दोन कारणे सांगा.

- ६) सरकारी क्षेत्रातील उद्योग म्हणजे काय ?
- ७) 'ग्रामीण-रोजगार' या संज्ञेचा अर्थ स्पष्ट करा.
- ८) ग्रामीण-औद्योगिकरण म्हणजे काय ?
- ९) रोजगार-हमी-योजना म्हणजे काय ?
- १०) सहकार-व्यवस्थापनाचे दोन कार्ये सांगा.
- ११) खाजगी क्षेत्र म्हणजे काय ?
- १२) 'सहकार' या संज्ञेची व्याख्या द्या.
- १३) सरकारी अर्थसहाय्य आणि अनुदान म्हणजे काय ? 20
२. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) :
- १) महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडलाची (MIDC) गरज स्पष्ट करा.
- २) जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकाच्या सद्यः स्थितीबाबत थोडक्यात माहिती लिहा.
- ३) सहकार-क्षेत्रात व्यवस्थापन तत्वांचा वापर, स्पष्ट करा.
- ४) ग्रामीण रोजगाराची गरज स्पष्ट करा. 10
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) :
- १) भारताच्या पंचवार्षिक योजनेत सहकाराचे स्थान विशद करा.
- २) लघु आणि कुटीर उद्योगांचा विस्तार स्पष्ट करा.
- ३) सहकाराच्या संघटनात्मक समस्या (दोष) स्पष्ट करा.
- ४) जागतिकीकरणाचा ग्रामीण विकासावर झालेला परिणाम (प्रभाव) स्पष्ट करा. 20
४. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 500 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) :
- १) सहकार खात्याची भूमिका स्पष्ट करा.
- २) ग्रामीण भागातील रोजगार हमी योजनेच्या समस्या विशद करा.
- ३) नागरी सहकारी बँकाची कार्ये सांगा.
- ४) भारतातील ग्रामीण रोजगाराची सद्यः स्थिती संपूर्णरित्या स्पष्ट करा. 30

[3969] – 51

T.Y. B.Com. Examination, 2011
BUSINESS STATISTICS – III
(Special Paper – III)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) Attempt **all** questions.*

*ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

*iii) Use of calculator and statistical tables is **allowed**.*

1. A) Attempt **any four** of the following : **(2 each)**

- a) Explain the term 'Pessimistic time'.
- b) State the distributions which are used in queuing theory.
- c) Determine whether there exists a saddle point in the following two person zero sum game:

	Player B	
Player A	27	17
	17	23

- d) State whether each of the statements given below is true or false :
  - i) C – chart is used to control proportion of defects.
  - ii) Critical path is shortest path.
- e) What is the purpose of analysis of variance ?
- f) Explain the term consumer's risk.

P.T.O.

B) Attempt **any two** of the following :

- a) Solve the game with the following pay-off matrix by using the principle of dominance : **6**

$$\begin{array}{c} \text{Player B} \\ b_1 \quad b_2 \quad b_3 \\ \text{Player A} \begin{array}{l} a_1 \left[\begin{array}{ccc} 6 & -3 & 7 \end{array} \right] \\ a_2 \left[\begin{array}{ccc} -3 & 0 & 4 \end{array} \right] \end{array} \end{array}$$

- b) A baker produces a certain type of special cake at a total average cost of Rs. 3 and sells it at a price of Rs. 5. This cake is produced on the weekend and sold during the following week. He incurs a loss of Rs. 3 for every cake which is not sold assuming no resale value. Previous experience shows that the demand varies from 78 to 80 cakes per week. The problem is how much quantity he must stock ? Determine the best decision from the following :

- i) Maximin criteria
- ii) Maximax criteria
- iii) Laplace criteria.

6

- c) Describe the following terms in statistical quality control :

- i) Quality
- ii) Assignable cause
- iii) Chance cause.

6

2. Attempt **any two** of the following :

- a) Ten samples each of size 5 are drawn at regular intervals from a manufacturing process. The sample means ($\bar{X}$) and their range (R) are given below :

Sample No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mean ($\bar{X}$)	49	45	48	53	39	47	46	39	51	45
Range (R)	7	5	7	9	5	8	8	6	7	6

Construct control charts for mean and range. Also comment on whether the process seems to be under control ($n = 5, A_2 = 0.577, D_3 = 0, D_4 = 2.115$). **8**

- b) I) Explain the following terms : **4**

- i) Opportunity loss
- ii) Decision under risk

II) Explain the concept of acceptance sampling plan and 100 % inspection in production process. **4**

- c) From the following data, interpolate the value of Y, when $X = 45$ by using Newton's forward interpolation formula :

X : 20   30   40   50   60

Y : 10   14   22   28   32

8

[3969] – 51

-4-

3. Attempt **any two** of the following :

a) i) Write a short note on 'Decision Tree'. 4

ii) Explain the concept and importance of forecasting, interpolation and extrapolation. 4

b) The following data gives the life-times of four brands of electric bulbs :

Brand			
A	B	C	D
20	25	24	23
19	23	20	20
21	21	22	20

Prepare an analysis of variance table for the above one-way design and test the significance of difference between the life-times of four brands.

(Use 5 % l.o.s.) 8

c) i) By means of Binomial expansion method interpolation the missing figure in the data below :

Year :	1965	1966	1967	1968	1969	1970	
Index Number :	320	300	?	280	278	250	4

ii) For single sampling plan with $N = 1200$, $n = 64$ and $c = 1$. Compute the AOQ given that $p = 0.05$. 4

4. Attempt **any two** of the following :

a) A bank has one computer operator for typing letters. Her service rate is 8 letters per hour. The letters arrive at her table is 5 per hour during 8 hours working day. If the cost of idle computer is estimated as Rs. 150 per hour, find :

- i) Probability that computer is unutilized.
- ii) Average waiting time of letter in system.
- iii) Average number of letters in the queue.
- iv) Cost per day due to idle computer.

8

b) The following table gives the activities in a project and other relevant information :

Activities	Duration
1-2	3
1-4	2
1-5	2
2-3	4
4-7	4
4-6	7
5-6	4
3-8	2
7-8	5
6-9	6
8-9	3

- i) Find critical path.
- ii) Find free, total and independent float for each activity.

8

[3969] – 51

-6-

c) A project has the following activities and other characteristics :

Activity	Time Estimates (Week)		
	t_o	t_m	t_p
1-2	4	7	16
1-3	1	5	15
2-4	6	12	30
2-5	2	5	8
4-6	5	11	17
5-6	3	6	15
3-7	3	9	27
6-8	1	4	7
7-8	4	19	28

- i) Draw the PERT network diagram and calculate the length, variance of the critical path.
- ii) What is the probability that the project is completed between 35 and 40 weeks ?

8

5. Attempt **any two** of the following :

a) Explain the concept of IS and ISO.

6

b) Given two sampling plans :

$$\text{I: } n = 40, c = 0$$

$$\text{II: } n = 80, c = 1$$

Which plan involves the minimum average total inspection (ATI) for $N = 2000$, $p = 0.05$?

6

c) Fill in the blanks of the following ANOVA table marked ‘ _____ ’.

Source of variation	Degrees of freedom	Sum of squares	Mean sum of squares	Variance Ratio
Between columns	-	-	11.55	-
Between Rows	3	-	9.52	-
Error	12	68.20		
Total	-	-		

Test the homogeneity of columns and rows. Use 5 % l.o.s.

6

_____

B/I/11/415

[3969] – 53

T.Y. B.Com. Examination, 2011
BUSINESS ENTREPRENEURSHIP – III
(Special Paper – III)
Organisational Behaviour and Entrepreneurship Development
(2004 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **20** words **each** (any ten) : **20**

- 1) What is 'organisation' ?
- 2) What is 'power' ?
- 3) What is 'Authority' ?
- 4) What is 'change' ?
- 5) Explain the term 'job enrichment'.
- 6) Explain the term 'Organisational Behaviour'.
- 7) Explain the term 'conflict'.
- 8) Explain the term 'stress'.
- 9) State the meaning of 'formal group'.
- 10) State the meaning of 'functional group'.
- 11) State the meaning of M.B.O.
- 12) Explain the term 'personality'.
- 13) Explain the term 'leadership'.

2. Answer in **50** words **each** (any two) : **10**

- 1) Distinguish between formal and informal group.
- 2) Distinguish between leader and manager.
- 3) Distinguish between team and group.
- 4) Explain the term 'Emotional Intelligence'.

P.T.O.

3. Answer in **150** words **each (any two)** : **20**
- i) State the Benefits of Management by objectives.
  - ii) Explain the causes of resistance to organisational change.
  - iii) Explain the causes of conflict in an organisation.
  - iv) State the importance of motivation.
4. Answer in detail with **300** words **each (any two)** : **30**
- i) Explain the reasons for organisational change.
  - ii) What is informal group ? Explain the causes and importance of informal group.
  - iii) Explain the term 'creating high performance team'. Explain the benefits of team work.
  - iv) Explain different theories of leadership.

मराठी रूपांतर

- सूचना:** १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. प्रत्येकी **20** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही १०) **20**
- १) 'संघटन' म्हणजे काय ?
  - २) 'शक्ती' म्हणजे काय ?
  - ३) 'अधिकार' म्हणजे काय ?
  - ४) 'बदल' म्हणजे काय ?
  - ५) कार्य समृद्धी ही संज्ञा स्पष्ट करा.
  - ६) संघटनात्मक वर्तणूक ही संज्ञा स्पष्ट करा.
  - ७) 'संघर्ष' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
  - ८) 'ताण' ही संज्ञा स्पष्ट करा.

- ९) औपचारिक समुहाचा अर्थ सांगा.
- १०) कार्यात्मक समुहाचा अर्थ सांगा.
- ११) उद्दिष्टाद्वारे व्यवस्थापन अर्थ सांगा.
- १२) 'व्यक्तीमत्व' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- १३) 'नेतृत्व' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
२. प्रत्येकी **50** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : **10**
- १) औपचारीक आणि अनौपचारीक समुहातील फरक स्पष्ट करा.
- २) नेता आणि व्यवस्थापक यातील फरक स्पष्ट करा.
- ३) संघ आणि समूह यातील फरक स्पष्ट करा.
- ४) 'भावनात्मक बुद्धीमत्ता' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
३. प्रत्येकी **150** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : **20**
- १) उद्दिष्टाद्वारे व्यवस्थापनाचे फायदे सांगा.
- २) संघटनेतील बदलाना विशेष कारण्याची कारणे स्पष्ट करा.
- ३) संघटनेतील संघर्षाची कारणे स्पष्ट करा.
- ४) अभिप्रेरणाचे महत्त्व सांगा.
४. प्रत्येकी **300** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : **30**
- १) संघटनेतील बदलाची कारणे स्पष्ट करा.
- २) अनौपचारीक गट म्हणजे काय ? अनौपचारीक गटाची कारणे आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
- ३) उच्च कार्यगारी संघनिर्मिती संकल्पना स्पष्ट करा. संघ कार्याचे फायदे सांगा.
- ४) नेतृत्वाचे विविध सिद्धांत स्पष्ट करा.

[3969] – 54

T.Y. B.Com. Examination, 2011
MARKETING MANAGEMENT – III
(Advertising)
(Special Paper – III) (2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **20** words each (**any ten**) : **20**

- 1) Define “Advertising”.
- 2) What is Promotion ?
- 3) State the two advantages of Advertising.
- 4) What is Advertising Media ?
- 5) What is Indirect Advertising ?
- 6) What is Modern Advertising ?
- 7) State the two advantages of Internet.
- 8) What are Handbills ?
- 9) What is meant by Teleshopping ?
- 10) What is Image Building ?
- 11) What is Industrial Advertising ?
- 12) What is Copy ?
- 13) What is Institutional Advertising ?

P.T.O.

[3969] – 54

-2-

2. Answer in **50** words **each (any two)** : **10**
- 1) Explain the main objective of Advertisement.
  - 2) Explain the social aspects of Advertising.
  - 3) Write a short note on Visualisation.
  - 4) Explain the limitations of Advertising business.
3. Answer in **150** words **each (any two)** : **20**
- 1) Explain the functions of Advertising.
  - 2) Explain the various types of appeals in Advertising.
  - 3) Explain the selection of Advertising as a career.
  - 4) Explain the difference between creative and competitive advertising.
4. Answer in **300** words **each (any two)** : **30**
- 1) Explain the function of Advertising Layout.
  - 2) Explain in detail Medias of Industrial Advertising and Rural Advertising.
  - 3) Explain the aspect of Message Structure.
  - 4) Explain in detail perceptual mapping and audience perception.

मराठी रूपांतर

- सूचना :**
- i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - ii) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
  - iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **20** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : **२०**
- १) जाहिरातीची व्याख्या द्या.
  - २) विक्रयवृद्धी म्हणजे काय ?
  - ३) जाहिरातीचे दोन फायदे लिहा.
  - ४) जाहिरात माध्यम म्हणजे काय ?
  - ५) अप्रत्यक्ष जाहिरात म्हणजे काय ?

- ६) आधुनिक जाहिरात म्हणजे काय ?
- ७) इंटरनेटचे दोन फायदे सांगा.
- ८) हस्तपत्रके म्हणजे काय ?
- ९) टेलेशॉपिंग म्हणजे काय ?
- १०) प्रतिमा निर्मिती (Image Building) म्हणजे काय ?
- ११) औद्योगिक जाहिरात म्हणजे काय ?
- १२) प्रत म्हणजे काय ?
- १३) संस्थात्मक जाहिरात म्हणजे काय ?
२. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : १०
- १) जाहिरातीची मुख्य उद्दिष्टे सांगा.
- २) जाहिरातीची सामाजिक बाजू स्पष्ट करा.
- ३) दृक प्रतिमा (visualisation) यावर टिपा लिहा.
- ४) जाहिरात व्यवसायाची मर्यादा स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : २०
- १) जाहिरातीची कार्ये स्पष्ट करा.
- २) जाहिरातीतील आवाहनांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- ३) कारकीर्द म्हणून जाहिरात कलेची निवड स्पष्ट करा.
- ४) निर्मीतीक्षम आणि स्पर्धात्मक जाहिरातीमधील फरक स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : ३०
- १) जाहिरात रचनेची कार्ये स्पष्ट करा.
- २) औद्योगिक जाहिरात व ग्रामीण जाहिरातीची माध्यमे सविस्तर स्पष्ट करा.
- ३) जाहिरात संदेश रचनेचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- ४) जाहिरातवाचकाची ग्रहण शक्ती व ग्रहण शक्तीचे आलेखन सविस्तर स्पष्ट करा.

[3969] – 56

T.Y. B.Com. Examination, 2011
AGRICULTURAL AND INDUSTRIAL ECONOMICS – III
(Special Paper – III) (2004 Pattern)
(Indian Agriculture and Industry)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) All questions are compulsory.

2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **20** words each (**any ten**) : **(20)**

- 1) What do you mean by non-Institutional sources of agricultural finance ?
- 2) State two merits of Institutional sources of agricultural finance.
- 3) State two problems of agricultural marketing in India.
- 4) What is co-operative agricultural marketing ?
- 5) State two adverse effect of fluctuations in agricultural produce prices.
- 6) What is MFAL ?
- 7) State two objectives of SIDBI.
- 8) Give broad features of Industrial Policy 1977.
- 9) What do you mean by concentration of economic powers ?
- 10) Give two causes of growth of monopoly in industrial sector in India.
- 11) Define public sector enterprises.
- 12) State the meaning accountability of public enterprises.
- 13) State two adverse effects of antimonopoly Acts.

P.T.O.

[3969] – 56

-2-

2. Answer the following questions in **50** words **each (any two)** : **(10)**

- 1) Explain the malpractices of non-institutional sources of agricultural finance in India.
- 2) State the problems of export of agricultural produce.
- 3) Explain the problems of industrial finance in India.
- 4) Explain the drawbacks of IFCI.

3. Answer the following questions in **150** words **each (any two)** : **(20)**

- 1) Explain the effects of price fluctuation in agriculture.
- 2) Explain the working SFDA.
- 3) Explain the disadvantages of Industrial Licensing Policy.
- 4) State and explain the argument for privatisation of public enterprises.

4. Answer the following questions in **300** words **each (any two)** : **(30)**

- 1) Explain the role of NABARD in agricultural finance.
- 2) Review agricultural policy since 1991.
- 3) Explain the policy of Government regarding public sector enterprises since 1991.
- 4) Give an outline of measures adopted by Government to prevent monopoly and concentration of economic power.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दांत लिहा (कोणतेही दहा) : **(२०)**

- १) कृषि वित्त पुरवठ्याचे बिगर संस्थात्मक स्रोतांचा आपणास काय अर्थबोध होतो ?
- २) कृषि वित्त पुरवठ्याचे संस्थात्मक स्रोतांचे दोन गुण सांगा.

- ३) भारतातील कृषीमाल विक्रीव्यवस्थेतील दोन समस्या सांगा.
- ४) कृषीमालाची सहकारी विक्रीव्यवस्था म्हणजे काय ?
- ५) कृषीमालाच्या किंमतीतील चढउतारांचे दोन प्रतिकूल परिणाम सांगा.
- ६) MFAL म्हणजे काय ?
- ७) SIDBI ची दोन उद्दिष्टे सांगा.
- ८) १९७७ च्या औद्योगिक धोरणाचे ठळक वैशिष्ट्ये द्या.
- ९) आर्थिक सत्तेचे केंद्रीकरणाचा आपणास काय अर्थबोध होतो ?
- १०) भारतातील औद्योगिक क्षेत्रातील मक्तेदारीच्या वाढीचे दोन कारणे द्या.
- ११) सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रमाची व्याख्या द्या.
- १२) सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रमाच्या उत्तरदायित्वाचा अर्थ सांगा.
- १३) मक्तेदारी विरुद्ध कायद्याचे दोन प्रतिकूल परिणाम सांगा.
२. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : (१०)
- १) भारतातील कृषी वित्तपुरवठ्याच्या बिगर संस्थात्मक स्रोतांचे गैरप्रकार स्पष्ट करा.
- २) कृषी मालाच्या निर्यातीच्या समस्या सांगा.
- ३) भारतातील औद्योगिक वित्तपुरवठ्याच्या समस्या स्पष्ट करा.
- ४) भारतीय औद्योगिक वित्त महामंडळाचे दोष स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : (२०)
- १) शेतमालाच्या किंमतीतील चढउताराचे परिणाम स्पष्ट करा.
- २) लहान शेतकरी विकास संस्थेची कार्यपद्धती स्पष्ट करा.
- ३) औद्योगिक परवाना धोरणाचे दुष्परिणाम स्पष्ट करा.
- ४) सार्वजनिक उपक्रमांच्या खाजगीकरणाच्या समर्थनार्थ मुद्दे सांगा व स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ३०० शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : (३०)
- १) कृषी वित्तपुरवठ्यातील नाबार्डची भूमिका स्पष्ट करा.
- २) १९९१ पासूनच्या कृषी धोरणांचा आढावा द्या.
- ३) १९९१ पासूनचे सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रमासंबंधीचे सरकारचे धोरण स्पष्ट करा.
- ४) आर्थिक सत्तेचे केंद्रीकरण व मक्तेदारी प्रतिबंधक सरकारने केलेल्या उपाययोजनांचा आराखडा द्या.

[3969] – 58

T.Y. B.Com. Examination, 2011
COMPUTER APPLICATION – III
(Special Paper – III)
(System Analysis, Software Engineering and MIS)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) **All** questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.
iii) **Neat** Diagrams must be drawn **wherever** necessary.

1. A) Attempt **any two** of the following : **16**
- i) What is system ? Explain elements of system with an example.
  - ii) What is meant by system analyst ? Explain the role of system analyst.
  - iii) Explain the different software qualities.
- B) Attempt **any one** of the following : **4**
- i) Explain symbols used in flow-chart.
  - ii) Write a short note on Fourth Generation Techniques (4GT).
2. Attempt **any five** of the following : **10**
- i) Define MIS.
  - ii) What do you mean by stub module ?
  - iii) What is system security ?
  - iv) Draw the symbols used in Data Flow Diagram (DFD).
  - v) What is an entity ?
  - vi) What do you mean by Economical feasibility ?

P.T.O.

[3969] – 58

3. A) Attempt **any 2** of the following : **16**
- i) Explain in detail the role and characteristics of MIS.
  - ii) Explain Software Requirements Specification (SRS) in detail.
  - iii) Write a note on water fall model with the help of diagram.
- B) Attempt **any one** of the following : **4**
- i) Write a note on system prototype method.
  - ii) Write a note on system maintenance.
4. Attempt **any two** of the following : **30**
- i) Explain in detail the Human Development Information Systems.
  - ii) What are the fact finding techniques ? Explain each.
  - iii) Explain the Marketing Information system in detail.
  - iv) What is a decision tree ? What are the components of a decision table ? Explain it with a suitable case study.
-

B/I/11/455

[3969] – 59

T.Y. B.Com. Examination, 2011
INSURANCE, TRANSPORT AND TOURISM – III
(2004 Pattern) (Special Paper – III)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer **any ten** questions in about **20** words **each** : **20**

- 1) State any two organizational problem of LIC.
- 2) Suggest two points to make the management of LIC more efficient.
- 3) What do you mean by LIC Investment Policy ?
- 4) What is corporate securities ?
- 5) State two feature of National Insurance Company Ltd.
- 6) What is Marine Insurance ?
- 7) What is water transport ?
- 8) State any two effects of privatization of Air Transport.
- 9) What is World Tourism Organization ?
- 10) What is passport ?
- 11) What is project report of a Tour ?
- 12) What is Tour Operators ?
- 13) What is Visa ?

2. Answer **any two** in about **50** words **each** : **10**

- 1) State the function of LIC.
- 2) State the Investment Policy of LIC.
- 3) State the role of National Insurance Company Ltd.
- 4) Explain the term Tourism Planning.

P.T.O.

3. Answer **any two** in about **150** words **each** : **20**
- 1) Explain the progress of LIC during last decade.
  - 2) State the meaning of water transport, explain its scope.
  - 3) Explain the problems of Air India.
  - 4) What is the role of IATA ?
4. Answer **any two** questions in about **500** words **each** : **30**
- 1) What is privatization of the Life Insurance Business ? Explain the advantages and disadvantages of privatizations.
  - 2) Explain the role of Water Transport in Economic Development of India.
  - 3) Explain the need of International Tour and Travel Organizations.
  - 4) What do you mean by marketing of Tourism ? Explain the future prospects for tourism in India.

मराठी रूपांतर

सूचना: i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **20** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही **10**) : **20**
- 1) आयुर्विमा महामंडळातील संघटनात्मक समस्या सांगा.
  - 2) आयुर्विमा महामंडळाचे व्यवस्थापन अधिक कार्यक्षम करण्यासाठी दोन मुद्दे सूचवा.
  - 3) आयुर्विमा महामंडळाचे गुंतवणुक धोरण म्हणजे काय ?
  - 4) संस्थात्मक प्रतिभूती (कार्पोरेट सिक्युरिटी) म्हणजे काय ?
  - 5) नॅशनल इन्शुरन्स कंपनीची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
  - 6) सागरी विमा म्हणजे काय ?
  - 7) जल वाहतुक म्हणजे काय ?
  - 8) हवाई वाहतुकीच्या खासगीकरणाचे दोन परीणाम सांगा.

- 9) जागतिक पर्यटन संघटना म्हणजे काय ?
- 10) पारपत्र (पासपोर्ट) म्हणजे काय ?
- 11) यात्रेचा प्रकल्प अहवाल म्हणजे काय ?
- 12) यात्रा आयोजक म्हणजे काय ?
- 13) प्रवेश परवाना (व्हिसा) म्हणजे काय ?
2. खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : 10
- 1) आयुर्विमा महामंडळाची कार्ये विशद करा.
- 2) आयुर्विमा महामंडळाचे गुंतवणुक धोरण स्पष्ट करा.
- 3) नॅशनल इन्शुरन्स कंपनीची भूमिका स्पष्ट करा.
- 4) पर्यटन नियोजन म्हणजे काय ?
3. खालील प्रश्नांची 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : 20
- 1) आयुर्विमा महामंडळाची मागील दशकातील प्रगती स्पष्ट करा.
- 2) जलवाहतुकीचे महत्त्व सांगून त्याची व्याप्ती विशद करा.
- 3) एयर इंडियाच्या समस्या स्पष्ट करा.
- 4) IATA ची भूमिका स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची 500 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : 30
- 1) आयुर्विमा व्यवसायाचे खासगीकरण म्हणजे काय ? खासगीकरणाचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.
- 2) भारताच्या आर्थिक विकासात जलावाहतुकीची भूमिका स्पष्ट करा.
- 3) जागतिक पर्यटन व प्रवास संघटनेची आवश्यकता विशद करा.
- 4) पर्यटन व्यवसायाचे विपणन म्हणजे काय ? भारतातील पर्यटन व्यवसायाचे भवितव्य स्पष्ट करा.

[3969] – 60

T.Y. B.Com. Examination, 2011
COMPUTER APPLICATION – V Vocational
(Paper – V) (2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

SECTION – 1

1. Answer the following questions (**any three**) : **15**
- a) What is networking ? State advantages of networking ? Explain LAN, MAN, WAN.
  - b) Explain waterfall model to develop a website.
  - c) State web design norms which should be followed while developing a website.
  - d) What is search engine ? How it works ?
2. Write short notes on (**any five**) : **15**
- a) IP address
  - b) Intranet
  - c) Chatting
  - d) Social networking sites
  - e) Public and Private Website
  - f) Network Interface Card.

SECTION – 2

3. Answer the following questions (**any three**) : **15**
- a) Distinguish between Traditional Commerce and E-Commerce.
  - b) What is Trade Cycle ? Explain General Trade Cycle.
  - c) Explain Internet Commerce with the help of trade cycle.
  - d) What is EDI Technology ?
4. Write short notes on (**any five**) : **15**
- a) E-Payment
  - b) E-market
  - c) Encryption
  - d) Firewall
  - e) Digital certificate
  - f) Internet Commerce.

B/I/11/180

[3969] – 61

T.Y. B.Com. Examination, 2011
ADVERTISING, SALES PROMOTION AND SALES MANAGEMENT – V
(Vocational Paper – V)
(Sales Promotion, Public Relations and Management of Sales Force)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

N.B.: i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. What do you mean by recruitment ? Describe the internal and external sources of recruitment. **15**
- OR
- State and explain various methods of training the sales persons. **15**
2. “Effective performance appraisal boosts morale of the employees”. Comment and throw light on the importance of performance appraisal. **15**
- OR
- Give meaning of the term ‘Sales promotion’. Describe in detail consumer-oriented sales promotion. **15**
3. What do you mean by sales quota ? Narrate the objectives behind setting sales quota. Enumerate the factors to be considered while setting sales quota. **15**
- OR
- What do you mean by public relations ? What are its objectives ? **15**
4. Write short notes on (**Any three**) : **15**
- a) Significance of motivation
  - b) Importance of sales force
  - c) Ethical aspects of sales promotion
  - d) Sales force size
  - e) Compensation.
-

B/I/11/100

[3969] – 62

T.Y. B.Com. Examination, 2011
PRINCIPLES AND PRACTICE OF INSURANCE – V
(Paper – V) (Vocational) (2004 Pattern)
Property and Liability Insurance

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

N.B.: i) *All questions are compulsory.*
ii) *All questions carry equal marks.*

1. Define the term Liability. State the types of legal liability. What are the special features of Liability insurance ? **15**

OR

What do you understand by the term negligence ? When the action for negligence can be sustained ?

2. Describe different risks covered under householder's package insurance policy. **15**

OR

Explain the procedure for obtaining the Liability insurance.

3. State when the employer is liable and is not liable for compensation to his employee. **15**

OR

What are the common features and common exclusions of Professional Indemnity Policies ?

4. Write short notes on **(any three)** : **15**

- 1) Claim Note.
- 2) Losses covered under Aviation Insurance Policy.
- 3) Key clause in burglary insurance.
- 4) Pollution Risks.
- 5) Underwriting procedure of cash insurance.
- 6) Schools and educational institutions.

B/I/11/100

[3969] – 65

T.Y. B.Com. Examination, 2011
TAX PROCEDURE AND PRACTICES – V
Customs Act (2004 Pattern)
(Vocational Paper – V)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Instructions : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **20** words **each (any seven)** : **14**

- 1) What is meant by 'Foreign going vessel or Air-Craft' ?
- 2) What is meant by 'Board' ? How it is constituted ?
- 3) When did the WTO established ? What is the Object ?
- 4) What is meant by 'CVD' ?
- 5) What are the kinds of rates of duty-drawback ?
- 6) What is mean by P.D. Bond ?
- 7) What are the kinds demurrage ?
- 8) What is meant by 'India' ?
- 9) What is the object of 'Red Channel' and 'Green Channel' ?
- 10) What is meant by 'Un-accompanied baggage' ?

2. Answer in **50** words **each (any two)** : **8**

- 1) Explain the term 'Goods' ? What is meant by dutiable goods ?
- 2) Explain the procedure for noting under Customs Act.
- 3) Who is called 'Person incharge' ? What are his duties ?
- 4) What is mean by 'Export' ? Who is called 'Exporter' ?

P.T.O.

[3969] – 65

3. Answer in **150** words **each** (**any three**) : **18**

- 1) Distinguish between clearance of 'imported goods for Home consumption' and Ex-bond clearance.
- 2) Explain the procedure to be followed by person incharge for clearance of goods for export.
- 3) What is meant by 'Customs Station' ? Discuss importance of Customs Station.
- 4) What is 'Bonafide Baggage' ? Discuss exemptions from customs duty in relation with bonafide baggage.
- 5) Explain incidence, and constitutional back-ground of customs duty.

4. Answer in **500** words **each** (**any one**) : **20**

- 1) Discuss administrative set-up of authorities their powers and duties under 'Customs Act'.
  - 2) Discuss in details, incidences, importance and objectives of various kinds of duties under Customs Act.
-

B/I/11/180

[3969] – 55

T.Y. B.Com. Examination, 2011
BUSINESS LAWS AND PRACTICES – III (Special Paper – III)
(2004 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. : i) All questions are compulsory.*
ii) Figures to the right indicate full marks.
iii) Use of calculator is allowed.

1. A) What are the basic conditions for levy of duty under Section 3 of the Central Excise Act, 1944 ? 7
- B) Write a note on : 'Invoice' under Rule 11 of the Central Excise Rule, 2002. 7

OR

1. Elucidate the concept of CENVAT Scheme. Explain the fundamental features of the CENVAT Scheme. 14
2. Determine the 'Assessable Value' in each of the following instances under the Central Excise Law. 14

I) The selling price of a product, inclusive of excise duty and state VAT is Rs.75,000. State VAT rate is 4% and Tariff rate of excise duty is 12%. However, as per an exemption notification, rate of Excise duty leviable to the product is 8% plus Education cesses as applicable.

II) Monica Ltd. sold 2000 units to Babita Ltd. at Rs.100 per unit. In turns, Babita Ltd. sold the same to Konica Ltd. Rs. 120 per unit. Monica Ltd. and Babita Ltd. are inter-connected undertakings as per Section 4(3) (d) of Central Excise Act, 1944, whereas Babita Ltd. and Konica Ltd. are unrelated undertakings.

III) Dinesh Ltd. manufactured some furniture within the factory for its own use. For this purpose raw material was purchased of Rs. 55,000. The cost of operations carried out by the company is Rs. 12,400 as certified by a Cost Accountant under CAS-4.

P.T.O.

IV) Aruna Ltd. sales goods from factory gate and cum-duty price is Rs. 6,52,500 on F.O.R. basis. Freight and Octroi incurred Rs. 10,000 and Rs. 2,500 respectively. State VAT @ 4% and Excise duty @ 14% plus educational cesses as applicable.

OR

2. A) Akansha Forge Ltd., asked for a quotation from Alpha Pumps Ltd. for 100 water pumps. Alpha Pumps Ltd furnished the following quotations.

Particulars	Amt (Rs.)
Components:	
Casing	50,000
Impeller	25,000
Impeller shaft	20,000
Seals	10,000
Bearings	5,000
Total	<u>1,10,000</u>
Labours & Overheads	<u>35,000</u>
Total	<u>1,45,000</u>
Profit	<u>5,000</u>
Price per pump	<u>1,50,000</u>
Advance to be paid per pump	<u>50,000</u>

Akansha Forge Ltd. accepted the quotation subject to the following alterations which are agreed by Alpha Pumps Ltd.

- 1) Impeller shaft would be supplied free of cost by Akansha Forge Ltd. to Alpha Pumps Ltd. since Alpha Pumps Ltd. is able to purchase the same for 15,000 per item.
- 2) Profit charged by Alpha Pumps Ltd. is to be reduced to Rs. 4,000 since Akansha Forge Ltd. would make an advance of Rs. 50,000. However, no interest is payable on the advance.

3) Delivery within the one month from the date of receipt of order and advance.

As per the terms as agreed upon, Alpha Pumps Ltd. manufactured and delivered the pumps to the buyer. Excise duty leviable on the product is 14% plus educational cesses as applicable.

Determine the assessable value under Section 4 of the Central Excise Act, 1944 and Excise duty liability. **10**

B) Circus Medico. Ltd. is engaged in the manufacture of “Cyco” tablets that has MRP of Rs. 45 per strip. The MRP includes 14% Excise duty plus Education cesses as applicable. The company cleared 5,000 strips and distributed as ‘physicians samples’ free of cost. Each package was marked “free samples” and not MRP. The company sales the same tablets in the wholesale market at Rs. 50 per strip. (Excluding Excise duty and CST). As per the Section 4A, 40% abatement is applicable on the drugs and the rate of duty 14% plus educational cesses.

Compute assessable value and amount of duty payable. **4**

3. A) Define the following terms with reference to the Customs Act, 1962 : **4**

- I) Person-in-charge
- II) Prohibited goods.

B) Write short notes on : **8**

- I) Bill of Entry
- II) “Similar Goods” for the purpose of customs valuation.

OR

3. Explain the provisions of Section 111 of the Customs Act, 1962 in respect of confiscation of improperly imported goods. **12**

4. A) State the provisions of Section 69(1) of the Finance Act, 1994 and rules made there under, regarding ‘registration’ for service tax. **8**

OR

A) Explain the procedure for ‘payment of service tax’. **8**

[3969] – 55

-4-

4. B) Define the term 'Dealer' under CST Act. **4**

OR

B) Explain the terms 'Inter-state Sale' and 'Intra-state Sale'. **4**

5. State the meaning of 'Input Tax' and 'Output Tax'. What is 'Input Tax Credit'?
What purchases are not eligible for input tax credit? **12**

OR

5. A) Write a note on 'Taxpayers Identification Number' (TIN). **6**

B) What is 'VAT'? What is its need? **6**

6. A) Mr. Amar reported inter-state sales turnover of Rs. 25,00,000. This includes the followings :

i) Excise duty Rs. 2,00,000 and

ii) Deposit for returnable containers and packages Rs. 2,96,800.

Sales tax was not included separately in the sales invoice.

Compute tax liability under the CST Act, assuming the rate of tax @ 2%. **4**

OR

6. A) Sun Power Services Ltd, Nagpur, manufactures and sells "Solar Water Heaters and System". In December 2009, it sold the Solar Water Heaters and Systems worth of Rs. 15,00,000 to Green Park Hotel, Bhopal (M.P.). The buyer was not a registered dealer.

The sale price of Rs. 15,00,000 includes installation charges Rs. 1,00,000, excise duty Rs. 76,000 and packing expenses Rs. 25,000.

The local sales tax rate on the goods in the State of Maharashtra was 4%.

Find out taxable turnover and CST payable. **4**

6. B) Swastik Co. Ltd., Nashik, purchased material 'X' and material 'Y' of Rs. 2,00,000 and Rs. 1,00,000 respectively from the State of Uttar Pradesh. The purchase prices were inclusive of CST @ 2%. Swastik Co. Ltd. used material 'X' and Material 'Y' as raw materials, added 100% cost of materials towards manufacturing expenses and profit and sold the resultant product to wholesaler, Trimurti Traders of Pune. Wholesaler, Trimurti Traders of Pune sold the same to the retailer, Narendra Brothers of Baramati at 25% above cost. Retailer, Narendra Brothers of Baramati, sold the same to a consumer at 20% above cost. VAT rate of the product was 4%. Find out the amount of 'Set-off' available to and amount of VAT payable by each assessee under the Maharashtra VAT Act, 2002, assuming that all the assessees are registered dealers.

12

OR

6. B) Details of the total purchases and total sales of one of the 'Reseller Dealer' are given below :

Particulars	Amt. (Rs.)	Particulars	Amt. (Rs.)
I) Purchases from	11,25,000	Sales	15,00,000
Registered Dealer	10,00,000	VAT @ 12.5%	1,87,500
VAT @ 12.5%	<u>1,25,000</u>		<u>16,87,500</u>
II) Purchases from Registered Dealer (Inclusive of VAT)	2,00,000		
III) Miscellaneous purchases from Registered Dealer	5,000		5,625
VAT @ 12.5%	<u>625</u>		
IV) Purchases from Unregistered Dealer	6,000		
V) Inter-state purchases	50,000		51,000
CST @ 2%	<u>1,000</u>		
Total Purchases	13,87,625	Total Sales	16,87,500

Compute the amount of Set-off available to and VAT payable of the dealer. 12

मराठी रूपांतर

सूचना : i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

iii) कॅल्क्युलेटरचा वापर करता येईल.

iv) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. अ) केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायदा १९४४ च्या कलम ३ अंतर्गत शुल्क आकारणी करण्याच्या मूलभूत अटी कोणत्या ? 7

ब) केंद्रीय उत्पादन शुल्क परिनियम २००२ च्या नियम ११ खालील 'बिजक' यावर टिपण लिहा. 7

किंवा

१. 'सेनव्हॅट योजना' ही संकल्पना विशद करा. सेनव्हॅट योजनेचे मूलभूत वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. 14

२. खालील प्रत्येक उदाहरणाच्या बाबतीत केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्यांतर्गत 'शुल्क निर्धारण मूल्य' निश्चित करा. 14

१) एका वस्तूची उत्पादन शुल्क व राज्य मूल्यवर्धित कर समाविष्ट विक्री किंमत रु. ७५,००० आहे. राज्य मूल्यवर्धित कराचा दर ४% आणि उत्पादन शुल्काचा टॅरीफ दर ९२% आहे. तथापि, सवलतीच्या परिपत्रानुसार उत्पादन शुल्काचा दर ८% अधिक शिक्षण उपकर लागू आहेत.

२) मोनिका लि. ने बबिता लि. ला २,००० नगांची रु. १०० प्रती नगाने विक्री केली. त्यानंतर बबिता लि. ने त्याच मालाची विक्री कोनिका लि.ला रु. १२० प्रती नगाने केली. मोनिका लि. व बबिता लि. केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायदा, १९४४ च्या कलम ४(३) (डी) अंतर्गत संबंधीत उत्पादन संस्था आहेत, तर बबिता लि. व कोनिका लि. असंबंधीत उत्पादन संस्था आहेत.

३) दिनेश लि. ने कारखान्याच्या अंतर्गत वापरासाठी काही फर्निचर्सचे उत्पादन केले आहे त्या उद्देशाने रु. ५५,००० ची कच्ची सामुग्री खरेदी केली. कंपनीने पार पाडलेल्या उत्पादन क्रियांचा खर्च रु. १२,४०० आहे की, जो कॅस (CAS) ४ अंतर्गत परिव्यय लेखांककाने प्रमाणित केला आहे.

४) अरुणा लि. ने कारखान्याच्या फाटकावरून एफ. ओ. आर. तत्वावर मालाची विक्री केली व त्याची शुल्क समाविष्ट विक्री किंमत रु. ६,५२,५०० आहे त्यासाठी भाडे व जकात खर्च अनुक्रमे रु. १०,००० व रु. २,५०० आला. राज्य मूल्यवर्धित कर ४% व उत्पादन शुल्क १४% अधिक शिक्षण उपकर मालावर आकारणी योग्य आहेत.

किंवा

२. अ) आकांशा फोर्ज लि. ने अल्फा पंम्स लि. कडून १०० पाण्याच्या पंम्सचे दरपत्रक मागविले आहे. अल्फा पंम्स लि. ने खालील प्रमाणे दरपत्रक सादर केले आहे.

तपशिल	रक्कम (रु.)
घटक :	
कॅसिंग	५०,०००
इंपेलर	२५,०००
इंपेलर शाफ्ट	२०,०००
सिल्स	१०,०००
बेअरींगज्	५,०००
एकूण	१,१०,०००
श्रम व अधिव्यय	३५,०००
एकूण खर्च	१,४५,०००
नफा	५,०००
किंमत प्रती पंप	१,५०,०००
प्रति पंप देय अॅग्रीम / ठेव	५०,०००

आकांशा फोर्ज लि. ने खालील फेरबदलाला आधिन राहून दरपत्रक स्विकारले असून ते अल्फा पंम्स लि. ने मान्य केले आहे.

- १) आंकाशा फोर्ज लि. ने अल्फा पंम्स् लि. ला इंपेळर शाफ्टाचा मोफत पुरवठा करावयाचा आहे. या उलट अल्फा पंम्स् लि. त्याची प्रती एक खरेदी रु. १५,००० ला करू शकेल.
- २) अल्फा पंम्स् लि. ने आकारणी केलेल्या नफयाची रक्कम रु. ४,००० पर्यंत कमी करावयाची आहे. यासाठी आंकाशा फोर्ज लि. ने ५०,००० ची अॅग्रीम रक्कम घ्यावयाची आहे, परंतू संबंधीत अॅग्रीम रक्कमेवर कोणतेही व्याज देय नाही.

- ३) आदेश व अॅग्रीम प्राप्ती पासून एक महिन्याच्या आत मालाची पोहच द्यावयाची आहे.

मान्य अटी अनुसार अल्फा पंम्स् लि. पंम्स्ची निर्मिती करून ग्राहकाला पोहच दिली आहे. मालावरील आकारणी शुल्काचा दर १४% असून शिक्षण उपकर लागू आहेत.

केन्द्रीय उत्पादन शुल्क कायदा, १९४४ च्या कलम ४ अंतर्गत शुल्क आकारणी मूल्य व शुल्क देयता निश्चित करा.

10

२. ब) सरकस मेडीको लि. “सायको” टॅबलेट्सच्या उत्पादन करते की, त्या टॅबलेट्सच्या प्रती स्ट्रीपची कमाल किरकोळ किंमत रु. ४५ आहे. कमाल किरकोळ किंमती मध्ये १४% उत्पादन शुल्क व लागू असलेले शिक्षण उपकर समाविष्ट आहेत. कंपनीने ५,००० स्ट्रीप्स सोडवून करून “वैद्यकिय नमूने” म्हणून मोफत वाटप केले. प्रत्येक संवेष्ट्यावर ‘मोफत नमूने’ म्हणून चिन्हांकित केले आहे, परंतू कमाल किरकोळ किंमत चिन्हांकित केली नाही. कंपनीने त्याच प्रकारच्या टॅबलेट्स घऊक बाजारात रु. ५० प्रती स्ट्रीप्स प्रमाणे विकल्या आहेत, की ज्यामध्ये उत्पादन शुल्क व केंद्रीय विक्री कर यांचा समावेश नाही. कलम ४अ नुसार औषधांवर ४०% वजावट, आणी शुल्क दर १४% अधिक शिक्षण उपकर लागू आहेत.
- शुल्क आकारणी मूल्य व देय शुल्काची रक्कम काढा.

4

३. अ) सिमा शुल्क कायदा, १९६२ च्या संदर्भाने खालील संज्ञांच्या व्याख्या द्या.

१) प्रमुख व्यक्ति

२) मनाई केलेला माल.

4

ब) टिपा लिहा.

१) नोंदची पावती

२) जकात मूल्यांकनाच्या उद्देशाने अनुरूप माल.

8

किंवा

३. अयोग्यरीत्या आयात केलेल्या मालाच्या जप्तीसंबंधी सिमाशुल्क कायदा, १९६२ च्या कलम १११ खालील तरतूदी स्पष्ट करा.

12

४. अ) 'सेवा कराकरीता नोंदणी' या संदर्भाने वित्तिय कायदा, १९९४ च्या कलम ६९(१) व त्याखालील नियमांच्या तरतूदींचे स्पष्टीकरण करा.

8

किंवा

अ) सेवाकर शोधनाची कार्यपद्धती स्पष्ट करा.

8

ब) केंद्रीय विक्री कर कायद्यांतर्गत 'व्यापारी' या संज्ञेची व्याख्या द्या.

4

किंवा

ब) "आंतर-राज्यविक्री" आणि "राज्यांतर्गत विक्री" या संज्ञा स्पष्ट करा.

4

५. 'इनपुट टॅक्स' आणि 'आऊटपुट टॅक्स' म्हणजे काय ? 'इनपुट टॅक्स क्रेडीट' काय आहे ? इनपुट टॅक्स क्रेडीटसाठी कोणती खरेदी पात्र नसते ?

12

किंवा

५. अ) "करदात्याचा ओळख क्रमांक" (TIN) यावर टीप लिहा.

6

ब) "मूल्यवर्धित कर" म्हणजे काय ? या कराची गरज कोणती ?

6

६. अ) श्री अमर यांची आंतरराज्य विक्री उलाढाल रु. २५,००,००० आहे. यामध्ये खालील बाबी अंतर्भूत आहेत:

i) उत्पादनशुल्क रु. २,००,००० आणि

ii) परत करता येणारी बांधणी सामुग्री करीता ठेव रु. २,९६,८००/-.

विक्री बिजकामध्ये विक्री कर स्वतंत्रपणे समाविष्ट केलेला नाही.

कराचा दर २% गृहित धरून केंद्रीय विक्री कर कायद्यांतर्गत कर दायित्व काढा.

4

किंवा

६. अ) सन पॉवर सर्व्हिसेस लि. नागपूर “सोलार वॉटर हिटर्स आणि सिस्टीम” चे उत्पादन व विक्री करतात. त्यांनी डिसेंबर २००९ मध्ये रु. १५,००,००० किंमतीच्या सोलार वॉटर हिटर्स आणि सिस्टीमची विक्री भोपाळ (म.प्र.) येथील ‘ग्रीन पार्क’ हॉटेलला केली खरेदीदार नोंदणी झालेले व्यापारी नव्हते.

रु. १५,००,००० विक्री किंमतीमध्ये उभारणी शुल्क रु. १,००,०००, उत्पादनशुल्क रु. ७६,००० आणि बांधणी खर्च रु. २५,००० समाविष्ट आहेत.

या मालावर महाराष्ट्रातील स्थानिक विक्रीकराचा दर ४% होता. यावरून करपात्र उलाढाल व देय केंद्रीय विक्रीकर काढा.

4

ब) स्वस्तिक कं मर्या. नाशिक यांनी माल ‘क्ष’ व माल ‘य’ यांची खरेदी उत्तर प्रदेश राज्यातून अनुक्रमे रु. २,००,००० व रु. १,००,००० किंमतीस केली. खरेदी किंमतीमध्ये २% दराने केंद्रीय विक्रीकर समाविष्ट होता. स्वस्तिक कं मर्या. यांनी माल ‘क्ष’ व माल ‘य’ चा वापर कच्चा माल म्हणून करून परिणामी तयार झालेले उत्पादन त्रिमुर्ती ट्रेडर्स पुणे या घाऊक व्यापाऱ्यास मालाच्या खर्चाच्या १००% रक्कम उत्पादनखर्च व नफा यासाठी अधिक करून विकले. त्रिमुर्ती ट्रेडर्स, पुणे या घाऊक विक्रेत्याने या उत्पादनाची विक्री खर्चाच्या अधिक २५% एवढ्या किंमतीस नरेंद्र ब्रदर्स, बारामती या किरकोळ विक्रेत्यास केली. बारामतीच्या नरेंद्र ब्रदर्स या किरकोळ विक्रेत्याने हेच उत्पादन खर्चाच्या अधिक २०% किंमतीस उपभोक्त्यास विकले. उत्पादनावर मूल्यवर्धित कराचा दर ४% होता.

सर्व व्यापारी नोंदणी झालेले व्यापारी आहेत असेगृहित धरून, महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर कायदा, २००२ नुसार प्रत्येक व्यापाऱ्यास मिळणारा सेट-ऑफ व प्रत्येकाकडून देय असलेला मूल्यवर्धित कर काढा.

12

किंवा

ब) एका पुनर्विक्री व्यापाऱ्याच्या एकूण खरेदी व एकूण विक्रीचा तपशील पुढील प्रमाणे :

तपशील	रक्कम (रु .)	तपशील	रक्कम (रु .)
I) नोंदणीकृत व्यापाऱ्याकडून खरेदी	१०,००,०००	विक्री	१५,००,०००
मूल्यवर्धित कर १२.५%	१,२५,०००	मूल्यवर्धित कर १२.५%	१,८७,०००
	११,२५,०००		१६,८७,५००
II) नोंदणीकृत व्यापाऱ्याकडून खरेदी (मूल्यवर्धित करासह)	२,००,०००		
III) नोंदणीकृत व्यापाऱ्याकडून किरकोळ खरेदी	५,६२५		
मूल्यवर्धित कर १२.५%	६२५		
IV) अ-नोंदणीकृत व्यापाऱ्याकडून खरेदी	६,०००		
V) आंतरराज्य खरेदी	५०,०००		
केंद्रीय विक्री कर २%	१,०००		
	५१,०००		
एकूण खरेदी	१३,८७,६२५	एकूण विक्री	१६,८७,५००

व्यापाऱ्यास मिळणारा सेट - ऑफ व त्याच्याकडून देय असलेला मूल्यवर्धित कर काढा.

12

B/1/11/475